

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 2 2014

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія:

В. Горовий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbuv.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Президент підписав Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» і ряд інших законів	4
Закони від 16 січня офіційно оприлюднені	5

Аналітика

Гранчак Т. Загострення суспільно-політичної кризи: Київ, вул. Грушевського	6
Рябоконт А. Политики и эксперты о бюджетном процессе на 2014 год (по материалам украинских СМИ)	20
Рудь І. Військове співробітництво України і РФ: сучасні реалії та перспективи розвитку	28
Колосова Т. П. Порошенко: На первом месте – народ Украины	37

Економічний ракурс

Кулицький С. Проблеми трансформації географії українського експорту (Закінчення. Початок у попередньому випуску)	47
--	----

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	56
Перспективні напрями розвитку української науки	58
Аерокосмічна і авіаційна галузі	59
Здобутки української археології	60
Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань	60

Інноваційні розробки та технології	61
Енергоощадні технології	62
Розробки та дослідження для агропромислового комплексу	65
Питання екології та уникнення техногенних катастроф	65
Підготовка науково- і науково-педагогічних кадрів	66
Освіта та кадрове забезпечення в Україні	67
Охорона здоров'я	68
Наукові видання	69
Наука і влада	69

До уваги держслужбовця

Блиндарук С.

Нові надходження до фондів НБУВ	72
---------------------------------------	----

22 січня - День Соборності України

Коротко про головне

Президент підписав Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» і ряд інших законів

Президент України В. Янукович підписав Закон України № 719-VII «Про Державний бюджет України на 2014 рік». Також глава держави підписав ряд інших законів, зокрема:

– № 721-VII «Про внесення змін до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян»;

– № 722-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень під час проведення футбольних матчів»;

– № 723-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі»;

– № 724-VII «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України»;

– № 725-VII «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо заочного кримінального провадження»;

– № 726-VII «Про внесення зміни до Закону України “Про безоплатну правову допомогу” щодо відтермінування набрання чинності положеннями пункту 6 розділу VI “Прикінцеві та перехідні положення”»;

– № 727-VII «Про внесення зміни до статті 197 Податкового кодексу України щодо звільнення від обкладення податком на додану вартість операцій із ввезення на митну територію України природного газу»;

– № 728-VII «Про внесення зміни до статті 297 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за осквернення або руйнування пам’ятників, споруджених в пам’ять тих, хто боровся проти нацизму в роки Другої світової війни – радянських воїнів-визволителів, учасників партизанського руху, підпільників, жертв нацистських переслідувань, а також воїнів-інтернаціоналістів та миротворців»;

– № 729-VII «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за заперечення чи виправдання злочинів фашизму»;

– № 731-VII «Про внесення змін до Закону України “Про усунення негативних наслідків та недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань”» (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (www.president.gov.ua)*). – 2014. – 17.01).

Закони від 16 січня офіційно оприлюднені

21 січня вийшли друком закони, ухвалені Верховною Радою 16 січня. Вони опубліковані в офіційних виданнях «Голос України» та «Урядовий кур’єр», хоча в понеділок увечері опозиціонери намагалися завадити такій публікації. Ці закони наберуть чинності з дня, наступного за днем офіційного оприлюднення.

П’ять ухвалених парламентською більшістю законів викликали широку критику як такі, що порушують права людини. Ідеться, зокрема, про найширший за обсягом запроваджуваних обмежень Закон України «Про зміни до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” та інших процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян».

При цьому підпункт 5 п. 18 розд. I відповідного Закону (про запровадження норми про продаж sim-карт за паспортами) набирає чинності 1 травня 2014 р.

Закон України «Про відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі» набирає чинності через місяць з дня його опублікування.

Закон про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу щодо заочного кримінального провадження набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування – 22 січня.

Закон про звільнення від кримінальної відповідальності учасників мирних зібрань, що відбувалися з 21 листопада до 26 грудня, набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, і підлягає виконанню протягом одного місяця. Цей закон звільняє від відповідальності, зокрема, бійців спецпідрозділу міліції «Беркут», причетних до побиття студентів 30 листопада 2013 р. (*Радіо «Свобода» (http://www.radiosvoboda.org/content/article/25236583.html)*). – 2014. – 21.01).

Аналітика

Т. Гранчак, завідідулу СІАЗ НБУВ, д-р наук із соц. комунікацій

Загострення суспільно-політичної кризи: Київ, вул. Грушевського

16 січня у Верховній Раді України було прийнято ряд резонансних законів, які жорстко обмежують проведення мітингів, використання мережі Інтернет, мобільного зв'язку, роботу ЗМІ, вводять поняття «іноземний агент», кримінальну відповідальність за наклеп та ін. 17 січня Президент В. Янукович підписав ці закони.

У контексті цих подій 19 січня в Києві на майдані Незалежності відбулося народне віче, що зібрало, за різними оцінками, від 200 до 500 тис. учасників, які виступили з вимогою до опозиції визначитися з єдиним лідером протесту й запропонувати конкретний план дій. Зокрема, один з керівників Автомайдану Д. Булатов, виступаючи зі сцени Майдану, наголосив: «У нас немає часу, поки ви домовитеся про розподіл посад...».

Напередодні подібні претензії опозиційним вождям адресували представники інтелігенції, вимагаючи назвати єдиного лідера громадського спротиву.

Утім, під час виступів на Майдані лідери опозиції уникали відповіді на це питання. За словами А. Яценюка, ті, хто перетворює громадський протест на боротьбу за лідерство, є провокаторами, а справжнім лідером Майдану політик назвав український народ.

Разом з тим під час віче представники опозиції оголосили програму дій. Згідно з їхніми заявами, 16 січня влада сфальсифікувала прийняття ряду антиконституційних законодавчих актів, в Україні відбувся державний переворот, спрямований на повалення конституційного ладу в державі. У зв'язку з цим опозиція та учасники народного віче на майдані Незалежності прийняли рішення не визнавати прийнятих 16 січня законів, оскільки вони порушують Конституцію України. Також буде створена народна рада як об'єднання народних депутатів України, членів опозиційних фракцій від «Батьківщини», «Свободи», УДАРу й позафракційних народних депутатів. Народне віче доручає народній раді, після підтвердження її повноважень українським народом, сформувати всю вертикаль влади, починаючи з уряду народної довіри, який повинен отримати підтримку на Майдані. Опозиція також пообіцяє провести всеукраїнське народне голосування з питань висловлення недовіри Президенту України й тим народним депутатам, які приймали ці закони, ідетсья в плані дій. Народні депутати також мають намір створити Конституційні збори як орган для підготовки проекту нової Конституції України, а також провести де-

мократичні вибори київської влади, забезпечивши їх підготовку та організацію. Депутати зобов'язуються звільнити й забезпечити повну правову реабілітацію всіх політичних ув'язнених, у тому числі Ю. Тимошенко, ідеться в документі.

Водночас частина активістів закликала протестувальників негайно йти до Верховної Ради й пікетувати її доти, поки парламент не відмінить ухвалені 16 січня закони. Не зважаючи на те, що лідери опозиції не підтримали цей заклик, наголошуючи на важливості збереження мирного характеру протестів і недопущення провокацій, за оцінками ЗМІ, близько 30 тис. мітингувальників попрямували до міліцейського блок-посту біля в'їзду в урядовий квартал, що на вул. Грушевського поруч зі стадіоном ім. В. Лобановського. Частина радикально налаштованих активістів почала штурм, застосовуючи палиці, фаєри, вибухові пакети, димові шашки. У відповідь «Беркут» застосував шумові гранати, сльозогінний газ і гумові кулі. Атакуючі підпалили міліцейські автобуси, щоб зробити проїзд вул. Грушевського вільним. У відповідь міліція застосувала водомети. Слід зазначити, що температура на той момент була нижче нуля.

Активну участь у подіях на вул. Грушевського взяло об'єднання «Правий сектор». У заяві об'єднання йдеться: «Голосування 16 січня 2014 р. у Верховній Раді поклато край сподіванням українців на мирне вирішення суспільно-політичної кризи, що розпочалася із захоплення та узурпації влади в Україні регіонально-комуністичною бандою ще у лютому 2010 р. Звір'яче побиття студентів, події на Банковій, спроби штурму Майдану, повна нівеляція виборів, демонтаж державності, постійні репресії, побиття, підпали майна активістів – це той шлях, який пройшли українці за останні два місяці.

Мільйонні мирні акції повсталого народу на цей момент не допомогли вирішити жодного з тих злободенних питань, що стоять на порядку денному. І якщо на початку грудня минулого року режим внутрішньої окупації перебував у страху й не міг оговтатися від мільйонів вільних українців на вулицях столиці, то на цей час, перегрупувавшись й озброївшись різноманітними політичними технологіями, він розпочав контрнаступ.

У зв'язку з вищесказаним, ми – українські націоналісти – звертаємося до опозиційних політичних партій, громадських організацій, активістів Автомайдану й самооборони Майдану, усіх вільних людей України із закликом розглянути й прийняти до виконання наші пропозиції стосовно подальших дій повсталого народу...

...В. Януковича не визнавати Президентом України, а уряд М. Азарова вважати окупаційною адміністрацією, рішення якого не мають ніякої сили на території України». Як заявив представник об'єднання, «Правий сектор» є 23-ю сотнею самооборони Майдану й на вул. Грушевського його активісти прийшли для охорони людей. Методи, до яких вдалися мітингувальники біля стадіону «Динамо», він назвав «нормальною, здоровою реакцією на запровадження диктатури».

У результаті силового протистояння між протестувальниками й солдатами внутрішніх військ і «Беркуту» з обох сторін люди отримали поранення.

За оперативними даними Департаменту охорони здоров'я, станом на 6:00 ранку 20 січня до лікарів бригад екстреної медичної допомоги звернулося 103 учасники акції протесту на вул. Грушевського в Києві біля стадіону «Динамо». Про це йдеться в повідомленні прес-служби Київської міської державної адміністрації. Сорок двоє з них госпіталізовано. Чотири людини отримали травми середнього ступеня тяжкості (травми очей, кінцівок). Решта причин госпіталізації – травми, забиття, рвані рани, черепно-мозкові травми.

Також близько 100 працівників органів внутрішніх справ звернулися за медичною допомогою, 61 з них госпіталізовано, повідомили в управлінні зв'язків з громадськістю МВС України.

У сутичках між міліцією та протестувальниками 19–20 січня постраждало 24 журналісти. Про це повідомляє Інститут масової інформації. Серед постраждалих є представники радіо «Свобода», 5 каналу, «1+1», ICTV, СТБ, 24 каналу, «Спільнобачення», газети «Вести», LB.ua та ін. медіа. Більшість з них постраждали від вибухів гранат і травматичної зброї, які використовували правоохоронці, деякі були побиті міліцією чи «тітушками».

У прес-службі МВС України 20 січня вранці повідомили, що «співробітники міліції затримали понад 20 осіб, їх доставили до райуправління. З'ясовуються їхні особи, а також їхній ступінь участі в подіях».

Дев'ятьох осіб затримано в рамках розслідування кримінального провадження за статтею про масові заворушення. На решту затриманих складено адмінпротоколи, після чого їх відпустили. Серед затриманих також є представники різних політичних партій. «За фактом подій, які відбуваються на вул. Грушевського в Києві, розпочато кримінальне провадження за ст. 294 КК України», – повідомили також у міліції. При цьому, відповідно до заяв департаменту громадської безпеки МВС України, коменданти Майдану в Києві, які є народними депутатами України від опозиції, озброюють загони самооборони.

У департаменті зазначили, що за ініціативою комендантів агресивно налаштованим людям роздають двометрові дерев'яні палиці з металевими наконечниками. «Ці палки є не що інше як небезпечна холодна зброя, яку вони мають наміри застосовувати для травмування правоохоронців», – переконані в міліції.

У міністерстві наголошують, що народні депутати, прикриваючись своєю недоторканністю, фактично штовхають людей на скоєння злочинів. «Кримінальний кодекс України кваліфікує такі дії як створення непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260) і організація масових заворушень (ст. 294) і, як підбурювачів, визначає їх самих співучасниками цих злочинів», – підкреслили в міліції. «Міліція вкотре закликає громадян припинити протистояння, не здійснювати злочинів і дотримуватися громадського порядку», – йдеться в повідомленні МВС.

Враховуючи загострення ситуації й небажання учасників протесту в умовах, що склалися, припинити силове протистояння, лідер УДАРУ В. Кличко звернувся до Президента В. Януковича щодо поновлення переговорів стосовно врегулювання суспільно-політичної кризи. «Ми з депутатами приїхали в Межигір'я... Я наголосив на вимогах людей, які два місяці протестують на Майдані. І що треба негайно вирішити політичну кризу», – підкреслив В. Кличко. Як зазначив політик, «Президент пообіцяв у понеділок, 20 січня, зранку створити комісію з представників Адміністрації Президента, Кабміну й представників опозиції, яка займеться вирішенням кризової ситуації в країні».

Про те, що Президент В. Янукович готовий розпочати переговори з представниками опозиції для врегулювання ситуації, що склалася, зі сцени на майдані Незалежності заявив також лідер фракції «Батьківщина» А. Яценюк. «Можу сказати своє бачення: мандат на переговори – це тільки мандат від Майдану. По-друге, виключно відкриті, публічні переговори. По-третє, ці перемовини – це виконання наших вимог», – зазначив А. Яценюк.

Як інформують ЗМІ з посиланням на народного депутата від фракції Партії регіонів Г. Герман, група з врегулювання ситуації в Україні вже почала свою роботу. «Почала роботу група, яка створена з врегулювання, під керівництвом (секретаря РНБО) А. Клюєва. До складу групи ввійшли міністр юстиції О. Лукаш і А. Портнов (радник Президента України)», – розповіла Г. Герман. За її словами, група запропонувала опозиції зустрітися в другій половині дня, запропонувавши їй визначити представника. Водночас, за словами Г. Герман, це буде перша зустріч, вона відбудеться без участі Президента.

Зі свого боку, опозиція заявила про готовність до переговорів з В. Януковичем для виконання вимог Майдану. Про це заявив депутат від фракції «Свобода» І. Мірошниченко. «Опозиція приймає рішення разом. Тому рішення про переговори з В. Януковичем ми приймаємо разом, усі три політичні сили. Тому “Свобода” разом з “Батьківщиною”, УДАРом піде на такі переговори. Поки що ми не визначили точно формат цих переговорів, про які заявив В. Янукович», – заявив він.

При цьому, за словами депутата фракції «Батьківщина» А. Павловського, ВО «Батьківщина» прийняла рішення відправити на переговори з Президентом України В. Януковичем замість лідера фракції А. Яценюка, іншого народного депутата.

Разом з тим лідер УДАРУ В. Кличко наполягає на тому, що Президент В. Янукович має особисто брати участь у переговорах. За його словами, якщо В. Янукович справді налаштований на вирішення політичної кризи, а не імітацію процесу й затягування часу, він повинен ухвалити відповідальне рішення – особисто взяти участь у переговорах і відповідати за кожний крок домовленостей. «Тому виглядає дивним вести переговори з А. Клюєвим, якого В. Янукович призначив головою робочої групи для вирішення політичної

кризи. Бо саме А. Ключев несе відповідальність за кривавий розгін Євромайдану 30 листопада й побиття студентів, за що так нікого й не було покарано», – наголосив В. Кличко.

«Є сенс вести переговори лише з тими, хто приймає рішення й несе відповідальність за їх виконання. Тому з боку влади в переговорах обов'язково має брати участь Президент В. Янукович, – підкреслив В. Кличко. – Дуже важливо, щоб ці переговори мали реальний результат. Бо це – єдиний спосіб вийти з протистояння без ескалації конфлікту. Якщо влада знову порушить слово, ескалація ситуації неминуча».

Для проведення технічних консультацій на зустріч зі сформованою владою групою з урегулювання ситуації в країні відправили чотирьох представників Майдану. Про це повідомили у прес-службі «Батьківщини». До складу делегації ввійшли О. Турчинов від «Батьківщини», В. Ковальчук від УДАРУ, Р. Кошулинський від «Свободи» і Ю. Луценко від громадськості.

У «Батьківщині» підкреслили, що йдеться не про переговори, які вестимуть лідери Майдану й опозиції, а саме про попередню консультацію.

Рада ВО «Майдан» вимагає присутності на переговорах особисто В. Януковича. Вона затвердила такі директиви на проведення переговорів:

- виведення «Беркуту», інших спецпідрозділів, внутрішніх військ МВС України зі столиці й повернення їх у місця постійної дислокації;
- скасування (визнання нечинними) пакета законів, ухвалених 16 січня;
- припинення політичних репресій, звільнення усіх політичних в'язнів, зокрема активістів Євромайдану і Ю. Тимошенко;
- повернення до редакції Конституції України 2004 р.;
- корекція виборчого законодавства, зміна норм, які дають можливості для фальсифікацій;
- призначення нового складу Конституційного Суду, Національної ради з питань телебачення та радіомовлення, Рахункової палати із забезпеченням представництва опозиції, утворення Наглядової ради Першого національного каналу (УТ-1) з урахуванням представництва громадськості й опозиції;
- ухвалення нового закону про ЦВК і відповідна зміна його складу (за принципом «половина – від влади, половина – від опозиції, голова – представник громадянського суспільства»);
- відставка уряду М. Азарова, у тому числі міністра внутрішніх справ В. Захарченка;
- формування й затвердження складу технічного уряду на перехідний період, який має забезпечити стабільне функціонування державного механізму на перехідний період і проведення чесних і демократичних виборів;
- оголошення дострокових президентських виборів;
- проведення дострокових парламентських виборів на суто пропорційній основі з відкритими списками.

Представники Майдану передали членам групи лист із громадськими вимогами, які ті пообіцяли передати Президенту.

«Відповідальність за життя й безпеку учасників акцій несе особисто Президент В. Янукович як гарант Конституції, який поки що усувається від вирішення гострої політичної кризи, яку ми спостерігаємо на вулицях», – зазначила В. Сюмар, член ради ВО «Майдан».

Події в Києві 19 січня стали каталізатором процесу визначення єдиного лідера протестного руху. Так, після подій на вул. Грушевського в Києві з єдиним лідером опозиції, якого активісти руху підтримуватимуть надалі, визначився Автомайдан. Про це 20 січня на своїй сторінці у Facebook повідомив один з лідерів Автомайдану Д. Булатов. «У найважчий і небезпечний час для народу України тільки один лідер був з людьми на першій лінії фронту! Це В. Кличко! Справжні дії в необхідний момент коштують набагато більше, ніж розмови, плани й стратегії. Автомайдан визначився з єдиним лідером опору й готовий підтримувати його в боротьбі з беззаконням, яке пронизало всі гілки влади, у боротьбі за встановлення правової держави з людськими цінностями», – написав активіст. За його словами, відсьогодні саме В. Кличко для них – лідер опору.

На цьому тлі, відповідно до заяви депутата від «Батьківщини» А. Павловського, закони, ухвалені Верховною Радою 16 січня, готують до друку. «Не зважаючи на те, що В. Янукович обіцяв не друкувати ці закони, і сказав, що це буде передумовою початку переговорів, журналісти з “Голосу України” кажуть, що ...ці закони поставлені на друк», – заявив він.

Як повідомили у виданнях «Голос України» та «Урядовий кур’єр», у вівторок, 21 січня, точно буде опубліковано Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 рік», проте остаточного підтвердження про друк інших законів від 16 січня 2014 р. в редакціях видань поки що не отримали.

«Спецз’язок ще не привіз оригінали. У нас 11 законів, у тому числі бюджет уже в електронному вигляді є, але як тільки спецз’язок привезе підписані, значить вони будуть опубліковані», – сказала редактор «Голосу України» В. Андрєва.

Незважаючи на це, за заявою экс-глави МВС Ю. Луценка, облога урядового кварталу тільки посилюватиметься, і до акції долучаться тисячі людей, «які зараз їдуть до Києва з технікою».

Лідер УДАРу В. Кличко у зверненні, оприлюдненому 20 січня, поклав відповідальність за ситуацію в Києві на владу. «В Україні відбулося те, чого не було за часи незалежності. І те, що, мабуть, не ввижалося людям у дурному сні – бойові дії в центрі столиці. І до цього ситуацію довела влада», – наголосив В. Кличко.

Політик зазначив, що влада стягує до столиці бійців з усієї країни, і закликав усіх небайдужих приходити на Майдан, щоб «захистити свою країну і своє майбутнє».

Тим часом 20 січня о 18:20 на сайті Президента було оприлюднено звернення В. Януковича до українського народу. «Звертаюся до вас як свідомих громадян нашої держави, які добре розуміють, які загрози для українського суспільства та держави несуть внутрішні конфлікти, розбрат і протистояння», – ідеться в зверненні.

«Деякі лідери опозиції зробили заяву, що вони не причетні до масових акцій, які 19 січня мали місце на вул. Грушевського, та закликали учасників таких акцій припинити силове протистояння з працівниками правоохоронних органів, – зазначив В. Янукович. – Звертаюся до жителів Києва та інших учасників масових зібрань. Прошу вас не йти за тими, хто закликає до насильства, хто прагне спровокувати розкол між державою і суспільством та хоче вкинути український народ у горнило масових безладів... Я з розумінням ставився до вашої участі у масових акціях, висловлював готовність вислухати вашу позицію та спільно знайти шляхи вирішення існуючих суперечностей, але зараз, коли мирні акції переростають у масові безпорядки, супроводжуються погромами та підпалами, застосуванням насильства, я переконаний, що такі явища несуть загрозу не лише для громадськості Києва, а й усій Україні.

Я впевнений, що саме ви, як ніхто інший, розумієте, що ми повинні разом намагатися зберегти нашу державу, примножити її силу, авторитет і можливості.

Хочу зазначити, що докладу всіх зусиль, щоб забезпечити громадський порядок, захистити права мирних громадян і буду використовувати всі правові та інші передбачені законами України методи для гарантування громадського спокою і безпеки всіх наших співвітчизників.

Я переконаний, що ви мене почуєте і підтримаєте у зусиллях зупинити протистояння, яке спровоковане тими, хто ціною людської крові хоче боротися за владу. Лише мирний шлях, важка праця, єдність народу і наша цілеспрямованість на побудову в Україні високих стандартів життя людей приведе нас до успіху. Війна, руйнування, насилля зруйнують Україну.

Я закликаю до діалогу, до компромісу, до спокою на нашій рідній землі. Вірю в народ України. Упевнений у мудрості наших людей. І готовий служити державі й людям вірою і правдою, доки вистачить моїх сил і довіри народу».

Злочином проти держави назвав те, що відбувається на вул. Грушевського Генпрокурор В. Пшонка. Про це він заявив у своєму зверненні, оприлюдненому у понеділок, 20 січня. «Необхідно негайно припинити масові заворушення, які супроводжуються насиллям, підпалами, погромами та в основі своєї несуть загрозу національній безпеці України, – зазначив він. – Це не просто хуліганство. Це злочин проти держави».

«Звертаюся до лідерів опозиції: відкличте своїх прихильників з вул. Грушевського, поясніть неприпустимість вчинення масових заворушень!» – звернувся він до опозиції.

При цьому В. Пшонка зазначив, що «в державі грубо порушується закон». «Особливо це має місце в столиці. Окремі політики й громадські організації

безперестанку провокують населення й правоохоронців на силове протистояння. Те, що ми сьогодні бачимо, є прямим наслідком двомісячної риторики безвідповідальних політиканів і їхніх популістських обіцянок безкарності за вчинення злочинів, – сказав він. – Закон і Конституція – це основа демократичної держави, і не можна ані із законом, ані з державою розмовляти мовою ультиматумів, каміння й коктейлів Молотова. А саме це ми сьогодні маємо.

Наостанок хочу нагадати: виконання законів є неухильним обов'язком кожного громадянина держави. В Україні закон не може бути й не буде заручником політичних амбіцій і реваншів. Сила демократичної держави – у виконанні законів. Іншого шляху для України немає».

Свої оцінки тому, що відбувається в столиці України, дали вітчизняні експерти й політики.

Представники всіх сторін сходяться в тому, що останні події в Києві надзвичайно загострили суспільно-політичну кризу, яка виникла в країні наприкінці минулого року у зв'язку з невідповідним Угоди про асоціацію з ЄС і розгоном студентського майдану 30 листопада – 1 грудня.

Політолог К. Бондаренко вважає, що ці події позбавили Майдан статусу мирного протесту й підтвердили неможливість лідерів опозиції впливати на процес. «Соціологи попереджали, що тільки 10 % учасників Майдану орієнтуються на гасла опозиції, решта приходять не заради політиків», – говорить він.

Представник опозиції, екс-депутат фракції «Батьківщина» А. Гриценко написав на своїй сторінці у Facebook, що ситуація нині «набагато складніша й жорсткіша, ніж була до віче. Її ще довго доведеться виправляти».

«На сьогодні, крім розжарення градусу радикалізма, нічого конструктивного не відбувається», – зазначає у свою чергу політолог В. Карасьов.

З такою оцінкою не погоджується політолог О. Палій, на думку якого від нічних сутичок на вул. Грушевського в столиці виграло суспільство, оскільки Президент В. Янукович відреагував на протести. Про це експерт розповів у коментарі Gazeta.ua. «Спочатку ситуація на Грушевського виглядала вигідною владі. Це міг бути привід для розгону Майдану, оскільки протест набув насильницького характеру. Проте в результаті цієї ситуації виграло суспільство. Оскільки тепер влада не може його ігнорувати», – вважає О. Палій. За його словами, лідери опозиції зайняли правильну позицію. «Заяви та дії опозиціонерів були спрямовані на те, щоб розрядити ситуацію саме в мирний спосіб. Опозиція уникає спроб взяти все під контроль, тому вона не діє. І правильно робить. Оскільки накличе на себе кримінальні справи, що є підбурювачем. Хоча насправді підбурювачем є сама влада, вона збурює людей», – зазначив політолог.

Він не виключає, що ситуація може закінчитися достроковими виборами. «Заява опозиції про київські вибори раціональна й реальна. Треба поставити скриньку й закликати всіх киян голосувати під цілодобовим чергуванням камер. Упевнений, явка киян буде на 90 %», – додав експерт.

Він переконаний, щоб урегулювати ситуацію в країні, влада має прийти до національного миру. «По-перше, владі треба відкликати закони. По-друге, треба нарешті зрозуміти, що більшість суспільства виступає за Європу. Тому треба відновити переговори з асоціацією і взяти кредит у МВФ. Варто постійно рухатися в інтересах країни й більшості бізнесу. По-третє, треба сформувати технічний уряд, який працюватиме на країну. І нарешті треба оголосити амністію депутатам за злочинні голосування і вчорашнім мітингувальникам, які їм опиралися», – зауважив політолог.

Влада й опозиція при бажанні зможуть знайти компроміс у вирішенні політичного конфлікту, а першим кроком у переговорах має бути питання скасування прийнятих 16 січня резонансних законів, вважає глава Центру соціальних досліджень «Пента» В. Фесенко.

На думку політолога, в умовах, коли країна перебуває в глибокій політичній кризі, потрібні реальні предмети переговорів, конкретний порядок денний. «Потрібно обговорювати, яким чином відмовитися від запуску, а потім і провести скасування законів, прийнятих у четвер і підписаних у суботу. Це перше, що потрібно обговорювати, тому що саме ці закони стали каталізатором нової хвилі кризи», – сказав В. Фесенко в коментарі журналісту «Корреспондент.net».

За його словами, опозиція і влада також повинні обговорити питання демілітаризації кризи. Зокрема, обидві сторони повинні домовлятися про те, щоб вивести протиборчі сторони зі столиці України. «Одна сторона повинна взяти на себе зобов'язання вивести внутрішні війська, у відповідь Майдан має теж розблокувати центр міста: зняти барикади й розблокувати як мінімум міськкадміністрацію, Будинки профспілок», – додав експерт.

Зі своєю оцінкою сутичок 19 січня в Києві виступили ініціатори прийняття резонансних законів 16 січня – представники Партії регіонів і КПУ.

Так, представник КПУ С. Кілінкаров заявив, що останні події в Києві лише підтвердили своєчасність прийняття законів 16 січня. «З урахуванням ескалації конфлікту, фактично радикалізації – це адекватна реакція парламенту. Це вимушений захід у зв'язку з тим, що на сьогодні є проблема в українському суспільстві. І її треба вирішувати», – говорить він. За його словами, протести в Україні ніхто не забороняє, «але якщо це стосується нацистських ходів із факелами, димовими шашками, то цього не буде».

За мирне врегулювання політичного конфлікту виступає Партія регіонів, яка, згідно з поширеною прес-службою партії 20 січня заявою, закликає опозицію відмовитися від силових сценаріїв, не провокувати агресію й насильство, не ухилятися від участі в загальнонаціональному діалозі, пам'ятати про свою відповідальність за європейське майбутнє України. «Партія регіонів вважає злочинними й аморальними дії опозиції, яка організувала масові заворушення на вул. Грушевського, на Європейській площі столиці», – ідеться в заяві. У Партії регіонів вважають, що, аналізуючи поточну суспільно-політичну

ситуацію, «можемо з упевненістю стверджувати: драматичні події 19 січня підтвердили актуальність і своєчасність антиекстремістських законів, ухвалених Верховною Радою України. Насильству й агресії має бути поставлений надійний законодавчий заслін. Усі особи, причетні до організації масових заворушень, мають бути притягнені до відповідальності».

Коментуючи події в ніч на 20 січня, нардеп від ПР В. Колесніченко повідомив виданню «Республіка»: «За нашими оцінками, у захоплених будівлях перебуває близько 1 тис. 700 боеківиків. Вони підготовлені й екіповані для організації і ведення громадянської війни в умовах міської смуги. Тому те, що ми сьогодні бачимо, – це, так би мовити, “проба пера”. Це спроба захопити владу, спроба формування паралельних структур, прообраз державного перевороту. Організатори мають понести за ці вуличні війни персональну кримінальну відповідальність. Ці бандформування працюють у своєму автономному режимі, ними керують інструктори, яких навчали іноземні спецслужби... Підкреслюю, що влада наразі не застосовує сили, ми обороняємося проти реальних провокаторів з бандформувань. І це мають побачити й зрозуміти українці».

Депутат також назвав анекдотом широко тиражовану ЗМІ інформацію про знущання під час сутичок з боку міліції над двома будівельниками в Києві, які працювали і відпочивали в одному з будинків на вул. Грушевського і яких працівники міліції роздягли, обстріляли гумовими кулями й побили, підозрюючи в участі в протестах. «Завдання з того боку (з боку опозиції) викликати так звані сакральні жертви. Навіть анекдот під назвою „Беркут” вночі познущався над двома будівельниками, витягнув їх, обливав водою і стріляв у них”. А цих людей так і не знайшли, хто вони», – заявив В. Колесніченко.

За його словами, це не більше ніж організація інформаційного приводу для звинувачень влади. «Це спектаклі, які бачили в Осетії, у Косово. Це – організація приводу, навколо якого можна мобілізуватися. Владі в цій ситуації необхідно діяти виключно в рамках закону», – підкреслив нардеп.

Нагадаємо, після інциденту з постраждалими будівельниками записали інтерв'ю кілька телеканалів і ряд журналістів, відео було широко опубліковано в мережі й продемонстровано на телебаченні.

При цьому депутат від Партії регіонів О. Царьов в інтерв'ю російському каналу «Дождь» висловив думку, що під час заворушень, які розпочалися 19 січня на вул. Грушевського в Києві, відбулася «смерть Майдану». «Сьогодні відбувається смерть Майдану. Вона завжди неприваблива. Як і при смерті людини, перед нею йде довга хвороба. Відбувається фрустрація у примиренні з тим, що рано чи пізно доведеться померти», – вважає депутат.

За його словами, правоохоронці повністю контролюють ситуацію. «Ми повністю впевнені в тому, що ми контролюємо ситуацію. Ми впевнені, що Майдан зараз буде різко знижувати оберти», – вважає нардеп. Також він заявив, що влада по дорозі до стабільності зробить усе, щоб не допустити жертв. Колега О. Царьова по фракції Є. Балицький зі свого боку висловив

припущення, що конфлікт на вул. Грушевського спровокували безпосередньо лідери опозиції за допомогою свого праворадикального крила, щоб утримати розчарованих мітингувальників на майданах країни.

Загострення суспільно-політичної кризи в Україні привернуло увагу міжнародної спільноти. З відповідними заявами виступили Рада ЄС, представники урядових структур США й Росії.

Рада ЄС, висловлюючи глибоке занепокоєння у зв'язку з подіями в Україні, закликала до широкого діалогу для вирішення політичної кризи. Про це повідомили представник глави європейської дипломатії К. Ештон М. Косьянич і міністр закордонних справ Литви Л. Лінкявичус. Таке рішення щодо України було ухвалено в Брюсселі під час засідання Ради ЄС у закордонних справах 20 січня.

З різкою критикою дій влади в Україні виступила представник Ради національної безпеки США при Білому домі К. Хейден, яка звинуватила владу України в ескалації ситуації й закликала вивести спецназ з центру Києва, почати діалог з опозицією, пригрозивши в іншому випадку санкціями. За її словами, США закликають усі сторони припинити ескалацію ситуації. Як наголосила К. Хейден, ситуація погіршилася, оскільки уряд України «не визнав законного невдоволення народу». «Замість цього уряд зробив дії, щоб послабити основи демократії України, визнавши злочином мирні протести й позбавивши громадянське суспільство і політичних опонентів ключових захисних заходів, передбачених законом, – додала вона. – Ми закликаємо уряд України зробити кроки, які забезпечать шлях до кращого майбутнього для України, у тому числі скасувати антидемократичне законодавство, підписане в останні дні, вивести спецназ з центру Києва й почати діалог з політичною опозицією».

За її словами, протестний рух на Майдані відрізняється «духом ненасильства». «Ми підтримуємо сьогоднішній заклик опозиційних політичних лідерів відновити цей принцип, – сказала представник Білого дому. – США продовжать розглядати додаткові кроки, включаючи санкції, у відповідь на використання насильства».

У відповідь на дії, вжиті проти демонстрантів на Майдані в листопаді і грудні минулого року, посольство США відкликло візи декількох українців, які були пов'язані з насильством. Про це йдеться в повідомленні на офіційному сайті посольства США.

У відомстві розглядають подальші заходи щодо осіб, відповідальних за застосування насильства зараз в Україні.

Українське занепокоєння подіями в Україні, закликає до діалогу та прояву стриманості Генеральний секретар НАТО А. Фог Расмуссен. Про це йдеться в заяві генсека НАТО, поширеній у Брюсселі в середу, 22 січня. «Я вкрай занепокоєний драматичними подіями в Україні та повідомленнями про декілька смертей у Києві. Я рішуче засуджую використання насильства. Насильство ніколи не може бути відповіддю на політичну кризу», – заявив він.

У зв'язку з цим А. Фог Расмуссен висловився за діалог та прояв стриманості. «Украї важливо, щоб усі сторони брали участь у реальному діалозі, проявляли стриманість та уникали подальшої ескалації», – переконаний генсек НАТО.

Зі свого боку голова Комітету Держдуми РФ зі справ СНД, євразійської інтеграції та зв'язкам зі співвітчизниками Л. Слуцький висловив переконання, що в загостренні ситуації в Україні винні «стратегічні друзі» із Заходу. «Через різноманітні ГО вони фінансують провокації, які виливаються у вуличні заворушення, погроми, що ніяк не поєднуються з цивілізованою європейською ідеєю, до якої так наполегливо закликають Україну», – заявив Л. Слуцький у зв'язку із загостренням ситуації в Україні.

Щодо ситуації в Україні виступив Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун, який закликав гарантувати в Україні принципи свободи вираження думок і мирних зібрань, ідеться в заяві речника Пан Гі Муна щодо України. За його словами, Генсек, «як і раніше, уважно і зі стурбованістю стежить за розвитком подій в Україні». «Він знову звертається до всіх зацікавлених сторін проявляти стриманість, уникаючи подальшої ескалації й насильства і відстоювати демократичні принципи свободи вираження думок і мирних зібрань», – ідеться в заяві.

Пан Гі Мун також «наполегливо закликає всі сторони взяти участь у змістовному, стійкому і всеосяжного діалозі та підтверджує необхідність взаємної домовленості між українцями про майбутній шлях своєї країни».

Утім, станом на 22 січня протистояння триває. Міліція застосовує зброю. Судячи з повідомлень ЗМІ і відеосюжетів, силовики продовжують прицільно стріляти в журналістів. Багато поранених. В ході сутичок застрелено двох протестувальників. На мобільні телефони протестувальників стали надходити повідомлення з текстом: «Шановний абоненте, ви зареєстровані як учасник масових заворушень». До Києва стягуються внутрішні війська МВС і люди на допомогу протестувальникам.

Водночас Кабінет Міністрів розширив кількість спецзасобів дозволених для використання правоохоронцями. Про це йдеться у прийнятих 22 січня розпорядженнях №13 та № 14. Тепер правоохоронцям для «охорони громадського порядку» можна використовувати також аерозольні гранати «Дрейф-2», світлозвукові «Полум'я-М», «Факел-С» та «Заря-2» а також ручні димові гранати «Сирень-3».

Крім цього в розпорядженні № 13 визначено порядок застосування водометів «для припинення масових безпорядків і групових порушень громадського порядку, відбиття нападу на будівлі, приміщення, споруди і транспортні засоби незалежно від їх належності, захисту громадян і самозахисту від нападу та інших дій, що створюють загрозу їх життю, здоров'ю, житлу чи майну». Раніше застосовувати водомети було дозволено лише за температури не нижчої за нуль градусів. Тепер цього обмеження немає.

Також, на вулицю Грушевського підігнали бронетранспортер.

У ніч з 20 на 21 січня 2014 р. для боротьби з учасниками протестів до Києва організовано стали прибувати так звані «тітушки». За повідомленнями учасників мережі Facebook, «тітушки» почали бити випадкових перехожих і розбивати машини. Активісти Євромайдану та Автомайдану влаштували нічний рейд, під час якого виявили, зловили і відвели на Майдан ряд «тітушок». Активісти з'ясували, що головним завданням «спортсменів» є напад і побої активістів Майдану.

За словами затриманих «тітушок», їм обіцяли заплатити близько 200 грн. Крім того, у деяких з них виявили пристрої, схожі на саморобну вибухівку.

Також ЗМІ поширюються повідомлення про зникнення і викрадення окремих протестувальників. Зокрема, повідомляється про зникнення одного з громадських активістів І. Луценка. «Увага, пропав Ігор Луценко! Його разом з потерпілим, Ю. Вербицьким, якого він привіз на своїй машині в Жовтневу лікарню, викрали невідомі! За словами охоронців, з якими говорили ті, хто приїхав на допомогу, Ігоря там уже не було», – написала у Facebook активіст М. Лебедева. «Від пацієнта залишилася куртка з паспортом, він встиг роздягнутися в лікаря. Залетіли, скрутили руки, повели – це вся інформація. Це було понад години тому (близько 4:30 ранку), телефони Ігоря не відповідають, на зв'язок востаннє виходив 1,5 години тому (близько 4 ранку). Лікарі мовчать, на місці начебто була міліція, машина Ігоря там залишилася. Продзвонювати відділення міліції!! Невідомо, хто були ці люди, вони були в цивільному», – написала М. Лебедева.

Раніше ЗМІ повідомляли про викрадення невідомими в Подільському районі Києва кількох студентів, які брали участь у заходах на майдані Незалежності 19 січня. Про це журналістам повідомили родичі зниклих, пише на своїй сторінці у Facebook О. Червакова. Згідно з повідомленням, кілька молодих людей, які поверталися з майдану Незалежності, на вул. Нижній Вал зникли. «По хлопцях було видно, що вони повертаються з нічного Майдану. Зупинилося кілька машин різних марок, хлопців у камуфляжі і “берцях” силою заштовхали до машин. Одному вдалося викрутитися і втекти. Їхні телефони не відповідають», – ідеться в повідомленні.

Як з'ясувалося згодом, затримані в ніч на 20 січня активісти Майдану – шість студентів Театрального інституту ім. Карпенка-Карого – опинилися в Дніпровському райвідділку МВС, а згодом їх було переведено до слідчого ізолятора тимчасового тримання за адресою: пров. Косогірний, 7а. Про це повідомила активістка СКР (студентська координаційна рада) М. Качурець.

Лідер партії УДАР В. Кличко закликає киян бути пильними, не піддаватися на провокації на вулицях і створювати дружини, які контролюватимуть правопорядок у столиці. Про це йдеться в повідомленні прес-служби партії. «Коли по Києву безчинствують “тітушки”, а міліції немає взагалі, людям треба самоорганізовуватися, щоб захищати правопорядок на вулицях, – заявив В. Кличко. – “Тітушок” звели в столицю, щоб палити машини, бити вітрини,

грабувати й провокувати бійки. Аби створити картинку нібито це роблять мітингувальники з Майдану й зафіксувати безпорядки. Влада хоче створити хаос у Києві. Її мета – дестабілізувати ситуацію, аби мати привід для введення надзвичайного стану».

За словами В. Кличка, завдяки свідомості й активності киян, план влади про блискавичний масований наступ «тітушок» на Київ провалився.

У контексті загострення ситуації на ранок 22 січня, В. Янукович закликав опозицію сісти за стіл переговорів і зупинити протистояння. Про це повідомляє прес-служба Президента.

В. Янукович висловив «превеликий жаль з приводу загибелі людей у конфлікті, спровокованому екстремістами від політики». «Ще не пізно зупинитися і врегулювати конфлікт мирним шляхом», зазначив він і попросив людей «повернутися до своїх домівок».

Станом на 15.00 22 січня в Адміністрації Президента проходить зустріч В. Януковича та учасників робочої групи з регулювання політичної кризи з лідерами опозиції. У зустрічі беруть участь секретар Ради національної безпеки і оборони, керівник робочої групи А. Ключев, радник Президента А. Портнов, міністр юстиції О. Лукаш, лідер фракції партії УДАР В. Кличко, лідер фракції «Батьківщина» А. Яценюк, лідер фракції «Свобода» О. Тягнибок.

Тим часом ЗМІ поширюють інформацію про те, що «беркутівцями» була здійснена атака на Жовтневий палац.

Також, за повідомленнями в мережі Facebook, працівникам Державного радіо, яке розташоване на Хрещатику, наказали покинути приміщення, бо ввечері буде «зачистка Майдану».

«Нам на Гарячу лінію зателефонували з Державного радіо, яке знаходиться на Хрещатику біля кафе «Шоколадниця». Працівникам радіо сказали, що вони мають покинути – приміщення до 16:00 – бо буде зачистка всього Майдану!», – сказано у повідомленні на Facebook.

Опозиція закликає не приводити на Майдан 22 січня ввечері жінок та дітей. Про це заявив на прес-конференції в Штабі національного спротиву заступник лідера партії «Батьківщина» О. Турчинов. «Попри звирячі дії влади ми не скасовуємо засідання Народної ради та віче на Майдані сьогодні ввечері. Однак просимо жінок та дітей не приходити на Майдан», – сказав він.

За його словами, опозиція має інформацію про подальші наміри влади нападати на активістів та організаторів акцій протесту.

Отже, наразі протистояння в Києві триває. На жаль, на сьогодні жодна зі сторін протистояння не запропонувала громадськості ефективного шляху вирішення суспільно-політичної кризи в країні (*Матеріал підготовлено з використанням джерел: <http://ura-inform.com/uk/politics/2014/01/19/v-kieve-na-majdane-vo-vremja-veche-lidery-oppozitsii-utverdili-plan-dejstvij>; <http://www.ogo.ua/articles/view/2014-01-19/46561.html>; <http://www.newsru.com>*

ua/ukraine/20jan2014/spetsnaz.html; <http://www.newsru.ua/ukraine/20jan2014/sotri.html>; <http://newsru.ua/ukraine/20jan2014/nepoidet.html>; <http://newsru.ua/ukraine/20jan2014/nepoidet.html>; http://dt.ua/UKRAINE/vidkrito-kriminalne-provadhennya-cherez-masovi-zavorushennya-u-centri-kiyeva-19-sichnya-135734_.html; <http://www.newsru.ua/ukraine/20jan2014/voorujai.html>; http://www.bbc.co.uk/ukrainian/press_review/2014/01/140120_press_review_rl.shtml; <http://www.wz.lviv.ua/news/51341>; http://ostannipodii.com/a/201401/sutichki_na_grushevskogo_trivayut-100002534; <http://news.finance.ua/ua/~2/2014/01/20/317115>; <http://newsru.ua/ukraine/20jan2014/usilosada.html>; <http://newsru.ua/ukraine/20jan2014/avtoklich.html>; <http://www.unn.com.ua/uk/news/1294919-lideri-opozitsiyi-sprovokovali-konflikt-na-vul-grushevskogo-schob-utrimatilyudey-na-maydanakh-nardep-vid-pr>; <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2014/01/20/317164>; <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3286681-pershyy-krok-u-vrehulivanni-konfliktu-maie-zrobyty-vlada-skasuvavshy-spirni-zakony-politoloh>; <http://www.pravda.com.ua/news/2014/01/20/7010233>; <http://newsdaily.com.ua/post/66601>.

А. Рябоконь, мл. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ

Политики и эксперты о бюджетном процессе на 2014 год (по материалам украинских СМИ)

16 января Верховная Рада Украины приняла Закон «О Государственном бюджете Украины на 2014 год» № 3000. Как отметил Премьер-министр Н. Азаров, в Госбюджете на 2014 г. правительство продолжит политику повышения социальных стандартов, увеличения зарплат и президентских реформ, а также восстановления конкурентоспособности отечественных предприятий, в том числе путем улучшения бизнес-климата.

Согласно документу, доходы госбюджета предлагается установить в сумме 392.404.327,7 тыс. грн, в том числе доходы общего фонда госбюджета Украины – в сумме 347.515.815 тыс. грн и доходы специального фонда госбюджета – в сумме 44.888.512,7 тыс. грн.

Расходы госбюджета планируется утвердить в сумме 447.294.687,9 тыс. грн, в том числе расходы общего фонда госбюджета – в сумме 401.113.217 тыс. грн и расходы специального фонда госбюджета – в сумме 46.181.470,9 тыс. грн.

Возврат кредитов в Государственный бюджет Украины в сумме 4.390.745,1 тыс. грн, в том числе возврат кредитов в общий фонд Государственно-

го бюджета Украины – в сумме 1.410.091,2 тыс. грн и возврат кредитов в специальный фонд Государственного бюджета Украины – в сумме 2.980.653,9 тыс. грн.

Предоставление кредитов из Государственного бюджета Украины в сумме 9.047.619,9 тыс. грн, в том числе предоставление кредитов из общего фонда Государственного бюджета Украины – в сумме 1.361.341,5 тыс. грн и предоставление кредитов из специального фонда Государственного бюджета Украины – в сумме 7.686.278,4 тыс. грн.

Предельный объем дефицита госбюджета – 59.547.235 тыс. грн, в том числе предельный объем дефицита общего фонда госбюджета – 53.548.652,3 тыс. грн и предельный объем дефицита специального фонда госбюджета – 5.998.582,7 тыс. грн.

Предельный объем государственного долга на 31 декабря 2014 г. в проекте определен в сумме 580.066.966 тыс. грн.

Поступления от приватизации госимущества планируются на уровне 17 млрд грн. Объем межбюджетных трансфертов, предоставляемых из госбюджета местным бюджетам, предусмотрен в сумме 128,4 млрд грн.

Правительственный проект госбюджета-2014 построен на прогнозе роста ВВП на 3 % (до 1,6 трлн грн) при среднегодовой инфляции 4,3 % и среднегодовом курсе 8,5 грн/дол.

Ранее Президент В. Янукович охарактеризовал финплан государства как «оптимистичный» и требующий напряженной работы. Однако даже с учетом достигнутых договоренностей с Россией о скидке на газ плановые показатели выглядят труднодостижимыми, уверены экономисты и эксперты.

Международное рейтинговое агентство Moody's Investors Service прогнозирует, что валовый внутренний продукт Украины в 2014 г. возобновит медленный рост и увеличится на 1,5 %. Рост экономики будет сопровождаться небольшим ускорением инфляции: с 0,8 % в 2013 г. до 2,3 % (декабрь к декабрю) и легким ослаблением гривни: с 8,3 грн/дол. на конец этого года до 8,5 грн/дол. на конец 2014 г. Специалисты Moody's предполагают, что в долларовом выражении номинальный ВВП Украины в следующем году снизится до 166,6 млрд дол. по сравнению со 171,8 млрд дол. в 2013 г.

Международный валютный фонд, согласно его декабрьским оценкам, ожидает рост ВВП Украины в 2014 г. на 1% после снижения в текущем на 0,3 %.

Федерация работодателей Украины одной из первых выступила с критикой проекта бюджета на 2014 г. «Заложили в ВВП рост 3 %. Мы как Федерация работодателей однозначно говорим, что такого не будет. Поэтому нужно вмешиваться и пересматривать бюджет по многим позициям», – заявил глава федерации Д. Фирташ. По его мнению, разработчики бюджета должны были иметь веские основания для своего оптимизма, ведь помимо 3-процентного роста ВВП предполагается и рост доходов государственной казны. Они возрастут на 5,9 %. Основная причина роста доходов – увеличение поступлений от сбора налогов.

В бюджете рассчитано, что налоговые поступления составят около 325 млрд грн, что на 7,7 % больше, чем в текущем году. Кабмин уверен – поступления увеличатся от всех налогов за исключением налога на прибыль, т. к. ставка последнего будет снижена на 1 %. Однако этот процент «съест» 8,9 млрд грн.

Зато поступления от НДС возрастут до 176,5 млрд грн, что на 15 % больше, чем в текущем году. Однако текущий год демонстрирует стабильное падение уровня промышленного производства, и непонятно, за счет чего должны вырасти налоговые поступления. Правда, у правительства есть еще одна «палочка-выручалочка», которая не раз пополняла бюджет Украины – рост акцизов. Их повышение должно принести 4 млрд грн дополнительно. Акциз на пиво повысится на 35 %, на алкоголь и спирт – на 14 %. Помимо этого возможно повышение ставок акцизов на операции с ценными бумагами и на дизельное топливо.

Впрочем, рост поступлений в бюджет будет компенсироваться ростом расходов. Последние возрастут на 6,5 % и составят 447,3 млрд грн. Таким образом, дефицит госбюджета составит 59,5 млрд грн, что на 17,7 % больше, чем в 2013 г. Причиной роста расходов называют социальную ориентированность бюджета.

В проекте госбюджета Украины на 2014 г. объем расходов, направляемых Пенсионному фонду Украины, предполагается в объеме 87,4 млрд грн, что на 4,1 млрд грн (или на 5 %) больше, чем в 2013 г., в том числе на покрытие дефицита средств фонда – 22,1 млрд грн, что на 0,3 млрд грн (или на 1,4 %) больше, чем предусмотрено на эти цели в прошлом году.

А минимальная зарплата в Украине в 2014 г. будет повышаться в три этапа и возрастет на 6,4 % – до 1 тыс. 301 грн с 1 октября 2014 г.

Так, с 1 января 2014 г. проектом госбюджета предлагается оставить размер минимальной зарплаты на уровне, установленном с декабря 2013 г., – 1 тыс. 218 грн. При этом с 1 июля 2014 г. Кабинет Министров Украины предлагает Верховной Раде увеличить минимальную заработную плату на 2,56 %, или на 32 грн – до 1 тыс. 250 грн. С 1 октября 2014 г. минимальную зарплату предлагается повысить до 1 тыс. 301 грн.

В почасовом размере минимальную зарплату предлагается установить с 1 января – 7,3 грн/час, с 1 июля – 7,49 грн/час, с 1 октября – 7,8 грн/час.

По словам Премьер-министра Украины Н. Азарова, в частности, в результате таких увеличений повысится среднемесячная заработная плата медиков и педагогов. Так, к концу 2014 г., например, средняя зарплата участкового врача-терапевта высшей категории возрастет на 600 грн, фельдшера – на 400 грн, заведующего дошкольным учебным заведением – на 64 грн, учителя высшей категории – на 602 грн, старшего научного сотрудника – на 748 грн.

Это позволило оппозиции, которая требует рассмотрения законопроекта в трех чтениях, окрестить нынешний документ бюджетом не развития, а проведения. «В этом документе не предусмотрено никаких инвестиционных ста-

тей, не будет заложено никаких средств в развитие украинской экономики. Это фактически будет бюджет проедания», – заявил лидер ВО «Свобода» О. Тягнибок, назвав бюджет – «предвыборным» для В. Януковича. Возможно, такую обеспокоенность вызвали запланированные продажи госимущества, в частности Одесского припортового завода, Иршанского и Вольногорского горно-обогатительных комбинатов, и 49 обл- и горгазов и ряд шахт. Однако эксперты указывают – большинство выставленных к продаже объектов – не прибыльны. Кроме того, как показывает анализ бюджета, обычный гражданин вряд ли существенно почувствует увеличение расходной части бюджета.

В то же время Премьер Н. Азаров продолжает утверждать – бюджет направлен на развитие страны. И не последнюю роль в этом сыграли украинско-российские переговоры. «Президент Украины договорился о чрезвычайно выгодных условиях для кредитования украинской экономики, что позволит нам реализовать масштабные проекты развития и модернизации промышленности и инфраструктуры и т. п. В целом... был подписан широкий пакет соглашений, которые открывают для экономики Украины хорошие перспективы на следующие годы, а правительству дают возможности принять сегодня бюджет социального и экономического развития, что было до сегодняшнего времени просто невозможным», – заявил Премьер-министр Украины.

Однако российский кредит в проекте бюджета так и не отразился в полной мере – речь идет лишь о 5 млрд дол. «внешних займов». «Во-первых, то, что мы видим, еще не бюджет, а проект. Во-вторых, не вполне понятно, что именно обещал Путин – документа никто не видел», – заявил В. Вахитов, старший научный сотрудник Киевской школы экономики. По его мнению, 12 млрд можно «дать» по-разному: часть – в 2014 г., часть – в 2015-м. Можно купить облигации внутреннего займа, а не внешнего. Можно перефинансировать долг какого-то предприятия – например, «Нефтегаза». Не все варианты формально будут идти в графе «заимствования», хотя в любом случае повысится «количество денег» в стране, отмечает он.

Согласно проекту Госбюджета, финансирование капитальных расходов увеличено до 3,4 млрд грн (+2 млрд грн к показателям 2013 г.), фонда регионального развития – до 3,5 млрд грн (+2,5 млрд грн). Однако анализ бюджетного законопроекта в целом позволяет сделать вывод о том, что расходы на развитие увеличатся всего до 48 млрд грн, что обеспечит прирост на 1,1 %, или 515 млн грн. При этом правительство заметно сократило ресурсы, которые в 2014 г. будут выделены на инфраструктуру, в частности – на строительство дорог.

В то же время на потребление, куда относятся оплата труда, субвенции местным бюджетам, дотации Пенсионному фонду и т. п., будет израсходовано 397,8 млрд грн, что на 27 млрд грн (7,3 %) больше прошлогоднего плана.

Дополнительные расходы в основном пойдут на повышение социальных стандартов для широких слоев населения. Так, прожиточный минимум и

среднегодовой размер минимальной зарплаты планируется поэтапно повысить на 8,1 % и 8,2 % соответственно. Должностной оклад работника первого тарифного разряда единой тарифной сетки должен быть увеличен к декабрю 2014 г. на 18,7 % по сравнению с декабрем 2013 г. Предполагается увеличить дотации на 22 % (8,8 млрд грн) на выплату помощи семьям с детьми, малообеспеченным семьям, инвалидам с детства и детям-инвалидам. Планируют также повысить стипендии студентам на 70–120 грн. Пенсионеры могут рассчитывать на повышение доплат к пенсиям, для чего предусматривается 5-процентное по сравнению с 2013 г. увеличение трансфертов в Пенсионный фонд из Госбюджета – до 87,4 млрд грн (+4,1 млрд грн).

Не забыли в проекте основного финансового документа страны и о пресловутой «юлиной тысяче», запланировав 6 млрд грн для выплаты компенсаций вкладчикам Сбербанка СССР.

Расходы на содержание МВД повысятся по сравнению с прошлым годом на 2,3 млрд грн (14,3 %) и составят рекордные 18,4 млрд грн.

В то же время на здравоохранение в 2014 г. расходы снизятся на 128 млн грн. Всего на здоровье 45 млн украинцев планируют выделить лишь 9,9 млрд грн. А это значит, что реформа здравоохранения, о которой так много говорят власти, улучшений в медицинском обслуживании граждан не сулит.

Бюджет Министерства образования и науки в целом может получить в 2014 г. на 864 млн грн (3,6 %) больше прошлогоднего плана и составит 24,3 млрд грн. Прирост ниже планового показателя инфляции (4,3 %) и не позволяет надеяться на улучшение состояния в отрасли. Сохраняется также хроническое недофинансирование отечественной науки. В проекте бюджета на 2014 г. НАН Украины планируется выделить такой же объем средств, как и в прошлом году – 3,0 млрд грн. Это свидетельствует о реальном сокращении (с учетом той же инфляции) финансирования и дальнейшем снижении доли науки в общих расходах государства.

Еще одной претензией оппозиции есть традиционное увеличение расходов на правоохранительные органы. Расходы на содержание МВД повысятся на 2 млрд грн, СБУ – на 50 млн. ГПУ будут финансировать все так же. Оппозиция увидела в таких статьях «благодарность власти и плату за разгон демонстрантов». Однако представители Партии регионов отмечают – 2 млрд для милиции явно мало. Тем более, что сами «регионалы» планируют закрыть путь для дополнительного финансирования силовиков «спонсорами». «Два миллиарда – это еще и мало. Милиция хронически недополучала деньги, их финансировали на 60 %. По поводу ремонтов, оргтехники и канцтоваров были вынуждены обращаться к спонсорам, а это уже повод для коррупции. Такое же положение в других силовых структурах. Мы хотим от этого отказаться», – отметил нардеп В. Олейник. При этом он подчеркнул, что повышение расходов на милицию идет рука об руку с уменьшением расходов на «дорогих

наших нардепов». Так, расходы на парламент сократили на 15 млн грн, на Администрацию Президента – на 20 млн, на ДУС – на 10 млн.

Отметим, что в связи с обострившейся общественно-политической ситуацией в Украине и рядом заявлений лидеров оппозиции относительно бюджетной политики на 2014 г. у партии власти могут возникнуть проблемы с принятием Госбюджета в Верховной Раде. В этой связи эксперты отмечают, что непринятие государственного бюджета на 2014 г. окажет негативное влияние на социально-экономическую ситуацию в Украине.

По мнению директора Международного фонда Блейзера О. Устенко, срыв бюджетного процесса приведет к замораживанию социальных расходов и лишит Украину возможности сотрудничества с международными финансовыми институтами. «Для рядовых украинцев отсутствие бюджета – достаточно негативный момент. Это означает, что мы входим в 2014 г. со старым бюджетом. Все статьи, в том числе, социальные, будут финансироваться исходя из ежемесячного расчета расходов как 1/12 бюджета 2013 г. Это означает, что даже небольшого увеличения социальных выплат не будет», – пояснил он.

Однако в целом сам бюджет вызывает смешанные чувства у экспертов. Если в стране так и не будут проведены радикальные реформы экономики, бюджет снова рискует стать невыполнимым. По крайней мере, те 3 % роста ВВП могут так и остаться на бумаге, как в бюджете нынешнего года, когда прогнозировали рост, а вышел спад. «Рынки сбыта, в особенности российский, очень слабы, а конкуренция повышается. Поэтому позитивная динамика по ВВП возможна, но 3 % для нас сейчас – это очень оптимистично», – поясняет Д. Боярчук, директор «CASE-Украина».

В свою очередь депутат от Партии регионов В. Лукьянов считает, что проект бюджета на следующий год является реалистичным. «Ведь мы понимаем, что закладывать оптимистичные показатели в бюджетные документы – это путь к сложностям в выполнении бюджета во второй половине года», – подчеркнул он. Также он настаивает на необходимости скорейшего рассмотрения бюджета, так как есть негативный опыт, когда бюджет не принимался до марта. Из тех новшеств, которые единогласно оцениваются позитивно экспертами – больше ресурсов получают местные бюджеты – на 15 млрд грн, по сравнению с 2013 г. Всего инвестиционный ресурс для социально-экономического развития территорий в следующем году составит почти 16 млрд грн, также 1 млрд грн выделяется на строительство, реконструкцию, капитальный ремонт высокоспециализированных медицинских учреждений.

Э. Найман, управляющий партнер инвестиционной компании CapitalTimes, обращает внимание, что в Кабмине исходят из 1.539 млрд грн номинального ВВП в текущем году, хотя, по его оценке, номинальный ВВП по итогам 2013 г. может составить примерно на 100–120 млрд грн меньше. «В связи с таким невыполнением “бюджетных планов” в текущем году потери бюджета составят порядка 30–40 млрд грн», – прогнозирует он.

Д. Боярчук также отмечает, что номинальный ВВП превышен минимум на 100 млрд грн, а это означает автоматический недобор в бюджет 20 млрд грн. «Уже на этом этапе это можно утверждать с большой степенью уверенности», – полагает он.

На следующий год МВФ прогнозирует номинальный ВВП Украины в размере 1.486 млрд грн – на 167 млрд меньше бюджетного прогноза в 1653 млрд грн. «Такая разница формирует скрытый дефицит бюджета на 2014 г.», – говорит Э. Найман. По его мнению, потенциальный дефицит, с учетом дефицита НАК «Нефтегаз Украины» в почти 15 млрд грн, составит около 134 млрд грн, или 9 % реально ожидающегося ВВП. «По меркам тяжелой экономической ситуации в мире и Украине, в частности, такой бюджет выглядит нереалистичным», – считает Э. Найман.

Показатель поступлений от приватизации на уровне 17 млрд грн также выглядит достаточно оптимистично. Например, в 2013 г. от приватизации бюджет рассчитывал получить 10,9 млрд грн, но фактически поступило около 1 млрд грн. «Словом, картина в 2014-м будет почти такой же, как и в 2013-м. Только в следующем году будем “гулять” уже на русские кредиты», – констатирует Д. Боярчук.

Дефицит придется покрывать привлечением новых долгов и эмиссией гривни, либо в конце года пересматривать расходы бюджета, а последнее в предвыборный год вряд ли осуществимо, уверен Э. Найман. Избежать же колебания курса гривни помогут только многомиллиардные поступления иностранной валюты в виде прямых иностранных инвестиций или взлет цен на продукцию украинского экспорта зерновых и черные металлы.

Отметим, что украинский парламент в конце прошлого года скорректировал параметры налогового законодательства. Верховная Рада заморозила до 2015 г. понижение ставки НДС с 20 % до 17 % и понизила ставку налога на прибыль на 2014 г. с 19 % до 18 % вместо ранее предусмотренных Налоговым кодексом 16 %.

Последнее послабление вряд ли будет иметь принципиальное влияние на бизнес. «Этот налог фактически взимается, исходя из внутренних нормативов налоговой в зависимости от размера предприятия, вида деятельности, оборота: попробуйте только не выполнить этот норматив или показать убытки – мало не покажется. И кому какая разница, какая ставка налога», – говорит Д. Боярчук.

Кроме того, с 2013 г. этот налог взимается официально авансом, и в суммах не меньше, чем за аналогичный период прошлого года. «А как учитывается разница, если предприятие перестало получать прибыль – пока неясно», – отмечает эксперт.

По данным журнала Forbes, в 2013 г. выполнение государственного бюджета Украины по доходам составит порядка 94,7 %, с недобором почти 20 млрд грн. Очевидно, итоговые показатели на 2014 г. могут оказаться еще

хуже. Новый финансовый документ выглядит как типичный бюджет предвыборного года.

Впрочем, как уже отмечалось выше, в проекте госбюджета отсутствует какое-либо упоминание о российском кредите. Между тем в течение 2014 г. Россия может приобрести украинские еврооблигации (внешний долг) на общую сумму до 12 млрд дол., т. е. почти 100 млрд грн. Теоретически за счет этих средств можно будет профинансировать более 20 % расходов государственного бюджета Украины на 2014 г.

Если договоренности будут выполняться, то в предвыборном 2014 г. Украина может получить впервые за долгие годы бюджет, в котором все расходы можно будет профинансировать полностью. Правда, в значительной степени за счет увеличения долгов, расплачиваться по которым (или рефинансировать) надо будет уже в конце 2015 г. Впрочем, все будет зависеть от того, как власти Украины распорядятся предоставленной возможностью.

Благодаря соглашению с Россией украинская экономика в 2014 г. может существенно улучшить свои позиции. Уже произошедший в 2013 г. обвал в автомобильной и вагоностроительной промышленности, химпроме, металлургии в 2014 г. может смениться более благоприятными тенденциями.

Безусловно, немалый эффект даст снижение цен на российский газ, за счет чего повысится рентабельность химического и металлургического производства, улучшится финансовая ситуация в «Нефтегазе Украины». Кроме того, в 2014 г. ожидается некоторое увеличение мирового потребления стальной продукции, завершится спад в Европе. Так что отечественные металлурги могут рассчитывать на некоторую прибавку в объемах экспортного тоннажа и доходов.

Скорее всего, прекратится падение экспорта украинских товаров в Россию. Спрос на украинские вагоны вряд ли восстановится до уровня 2011–2012 гг., но, судя по всему, перестанет сокращаться. Вследствие корректировки положения об утилизационном сборе несколько улучшатся возможности для поставок в Россию украинских автомобилей. Очевидно, будут сняты или ослаблены ограничения на ряд видов промышленной продукции, например, стальных труб. Конечно, здесь свою роль сыграет, прежде всего, эффект низкой базы, но в 2014 г. промышленное производство в Украине и в самом деле может выйти из спада и своим ростом добавить пару процентов к отечественному ВВП. Однако проблема в том, что этот рост может оказаться временным.

Перед украинской экономикой стоят те же самые задачи, что и раньше: модернизация, повышение конкурентоспособности на международном уровне, освоение выпуска современной продукции с более высокой добавленной стоимостью, улучшение условий для ведения бизнеса, борьба с коррупцией и рейдерством.

В некоторой степени эти задачи даже усложнились. Это на европейский рынок можно было выходить с металлом, зерном и подсолнечником. В Рос-

сию и другие страны СНГ украинские компании поставляют железнодорожные вагоны, аэрокосмическую технику, электротехнику, промышленное оборудование. «Евразийское» направление интеграции требует прогресса, прежде всего, в машино- и судостроении, оборонке, пищевой промышленности.

Как заявлял Премьер-министр Н. Азаров, Кабмин рассчитывает в 2014 г. предоставить государственные гарантии на сумму 50 млрд грн на проекты модернизации предприятий. Таким образом, программа активизации отечественной экономики, существовавшая в основном на бумаге, может внезапно получить реальное наполнение. Кроме того, бюджетные средства, пополненные благодаря продаже еврооблигаций, могут быть направлены на модернизацию ЖКХ, программы энергосбережения, расширение инфраструктуры. Каждое из этих направлений может стать зоной роста для украинской экономики, если предусмотреть в них использование преимущественно украинского оборудования и выполнение основных работ силами украинских подрядчиков.

В украинском бюджетном процессе есть еще один немаловажный аспект. Проблема бюджетного дефицита актуальна в настоящее время для большинства стран мира. Решать ее обычно стараются по рецептам МВФ и Европейской комиссии – посредством сокращения государственных расходов. Однако, как показывает опыт Греции, Аргентины, Испании и других кризисных стран, этот путь не ведет никуда, так как способствует лишь дальнейшему углублению экономического спада, росту безработицы, снижению уровня жизни населения и разорению малого бизнеса.

Отказавшись в конце прошлого года принять условия МВФ, Украина теперь может рассчитывать только на путь решения проблемы бюджетного дефицита – увеличение государственных доходов. А это можно сделать только посредством стимулирования экономического роста и поддержания определенного уровня протекционизма.

І. Рудь, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Військове співробітництво України і РФ: сучасні реалії та перспективи розвитку

На сьогодні між Україною та Російською Федерацією не існує зобов'язань колективної оборони. Перебування військ інших держав (зокрема РФ) на території України не можна порівнювати з будь-якими іншими прикладами екстериторіального базування військ, які існують у межах таких військових об'єднань як НАТО та ОДКБ.

До останнього часу погляди України та Росії на військове співробітництво розходилися з низки принципових питань, які стосувалися ситуації у співпраці між двома державами, враховучи: питання базування військ, співпраці у ВПК, обміну інформацією оперативного й тактичного характеру, питання базування Чорноморського флоту Російської Федерації в Україні.

Статус і умови тимчасового перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України на сьогодні регулюються: «Угодою між Російською Федерацією і Україною про статус і умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України»; «Угодою між Україною і Російською Федерацією про параметри поділу Чорноморського флоту» і «Угодою між урядом України та Урядом Російської Федерації про взаємні розрахунки, пов'язані з поділом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України». Усі три угоди були підписані російською та українською сторонами 28 травня 1997 р. і набрали чинності в 1999 р.

Перша з вказаних угод визначає, що вона «укладається на 20 років, відлік яких ведеться з дати початку її тимчасового застосування. Термін дії угоди автоматично триватиме наступні п'ятирічні періоди, якщо жодна зі сторін не сповістить письмово іншу сторону про припинення дії угоди не пізніше ніж за один рік до закінчення терміну його дії». Друга Угода «діє протягом строку дії Угоди між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28 травня 1997 р.». «Угода про взаєморозрахунки, пов'язані з розділом Чорноморського флоту та перебуванням Чорноморського флоту Російської Федерації на території України» діє «до повного виконання Сторонами зобов'язань, що випливають з нього».

21 квітня 2010 р. президенти Росії та України підписали, так звані, Харківські угоди з тривалості терміну оренди пунктів базування Чорноморського флоту РФ у Криму на 25 років (після 2017 р.) з можливістю його продовження ще на п'ять років – до 2042–2047 рр.

27 квітня 2010 р. Державна дума РФ і Верховна Рада України ратифікували угоду щодо Чорноморського флоту РФ, продовживши час пунктів базування Чорноморського флоту РФ у Криму на 25 років.

Новий етап у питаннях розгляду умов і майбутнього дислокації ЧФ Російської Федерації на території України розпочався після домовленостей, які були укладені за підсумками шостого засідання Російсько-української міждержавної комісії, що пройшла в Москві 17 грудня 2013 р., де Україна та Росія домовилися прискорити переговори з узгодження питань функціонування Чорноморського флоту РФ та його перебування на території України.

Зокрема, президенти України і РФ В. Янукович і В. Путін доручили урядам двох країн прискорити роботу з інвентаризації земельних ділянок і розташованих на них об'єктів нерухомості, які використовуються Чорноморським

флотом Росії на території України, і з врегулювання питання про здійснення капітального ремонту будівель і споруд, що орендуються Росією в інтересах Чорноморського флоту.

У документі ставиться завдання «розпочати переговори з підготовки двосторонньої угоди про заміну озброєнь і військової техніки Чорноморського флоту Російської Федерації, що базується на території України».

Також урядам доручили завершити підготовку до підписання проектів міждержавних угод: про узгодження пересувань, пов'язаних з діяльністю військових формувань Чорноморського флоту РФ на території України, поза місцями їх дислокації; про порядок перетину державного кордону України військовими кораблями, суднами забезпечення, літальними апаратами, військовослужбовцями ЧФ РФ; із питань реєстрації за місцем проживання (перебування) військовослужбовців і цивільних осіб ЧФ РФ, членів їхніх сімей у міграційних органах України. Президенти доручили активізувати роботу з узгодження інших проектів угод із питань функціонування Чорноморського флоту РФ і його перебування на території України. Уряди двох країн повинні врегулювати питання оподаткування структурних підрозділів ЧФ і митного оформлення матеріально-технічних засобів, що ввозяться в інтересах флоту на територію України всіма видами транспорту, з дотриманням прикордонного, митного та інших видів державного контролю при перетині російсько-українського кордону відповідно до чинного законодавства України, а також із урахуванням статусу ЧФ РФ, що базується на території України.

Крім того, президенти доручили внести на розгляд урядів до кінця першого кварталу 2014 р. узгоджені пропозиції про збільшення участі Росії в розвитку соціально-економічної сфери Севастополя та інших населених пунктів – місць дислокації військових формувань ЧФ Російської Федерації на території України. Також планується приділяти пріоритетну увагу розвитку російсько-українського військово-технічного співробітництва, кооперації підприємств оборонних галузей промисловості, створенню спільних підприємств у військово-технічній сфері з урахуванням чинного законодавства РФ і України. «Вжити заходи для підписання Угоди між урядом Російської Федерації та Кабінетом міністрів України про реалізацію Програми військово-технічного співробітництва між Україною та Російською Федерацією на 2013–2017 рр.», – йдеться в протоколі (<http://defpol.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/2010-01-06-09-33-10/16408-2013-12-18-06-40-38>. – 2013. – 18.12).

За підсумками угод, підписаних шостою міждержавною комісією Україна – РФ, президент Росії В. Путін заявив, що перебування на території України російського флоту є серйозним чинником, який стабілізує відносини між двома державами. «Наявність російського флоту в Севастополі, у Криму, є серйозним стабілізуючим, чинником і міжнародної, і регіональної політики. Міжнародної – у широкому сенсі, у Чорноморському регіоні», – сказав прези-

дент РФ (http://ipress.ua/news/rosiyskyy_flot_na_terytorii_ukrainy__tse_stabilizuyuchy_chynnyk_u_mizhnarodniy_politytsi_putin_36296.html. – 2013. – 19.12).

Протоколи шостого засідання Українсько-російської міжурядової комісії від 17 грудня 2013 р. містять вказівку почати підготовку угоди про заміну озброєнь і військової техніки дислокованого в Севастополі Чорноморського флоту РФ. Частина двосторонніх переговорів, присвячена цій військовій базі, зайняла найбільше місце в підсумковому документі – завдання комісії з газових переговорів, наприклад, вклалася всього у два рядки, тоді як перспективам ЧФ у ньому відведено кілька окремих пунктів.

До 2013 р. позиція Києва щодо можливої згоди на переозброєння цієї військової бази нерозривно пов'язувалася з двома проблемами.

Перша полягала в небажанні російської сторони проводити інвентаризацію орендованих ЧФ об'єктів за межами Севастополя. Вона стосувалася маяків і пунктів радіотехнічної розвідки флоту, робота яких шкодить вітчизняним аварійно-рятувальнім службам і позбавляє Україну суверенітету над навігацією в значній частині її територіальних вод.

Друга проблема стосується режиму огляду російських військових вантажів, що переміщуються через кордон.

Під час переговорів 17 грудня 2013 р. були досягнені домовленості стосовно модернізації ЧФ РФ. Важливий нюанс цієї модернізації полягає у згоді України на початок переговорів про розміщення на її території нових російських носіїв ядерної зброї (як відомо, у збройних силах РФ відсутні ракетні кораблі, торпедні підводні човни, бомбардувальники та літаки протичовнової оборони, здатні нести виключно неядерні озброєння. За рідкісними винятками вони можуть нести і те, і інше). Згода України на початок таких переговорів може змінити баланс військово-політичних сил у Чорноморському регіоні на користь РФ (<http://odessa.comments.ua/article/2013/12/20/112527.html>. – 2013. – 20.12).

Питання модернізації Чорноморського флоту зачепили й українські експерти. Зокрема, В. Карасьов заявив, що «на сьогодні амбіції Росії в сучасній геополітичній грі великі: Близький Схід, Сирія, арабський світ, тому Чорноморський флот і його перехід на нові озброєння є досить важливим для Росії. Зараз російська сторона задля отримання дивідендів щодо статусу ЧФ РФ вважає допустимим для себе зниження ціни на газ і навіть “виділення 15 млрд дол. на купівлю держпаперів України”».

На думку політолога, в обмін на знижку ціни на газ і купівлю державних облігацій Україна вміло використала слабкості Росії та пообіцяла тісну військову співпрацю.

Як підкреслив В. Карасьов, «серед головних зобов'язань з боку України – надання військово-промислового сектору України або його частини у користування Росії». На думку експерта, це вигідно, як росіянам, так і Україні, якій необхідно завантажити реальний сектор економіки. Важливим чинником, що

сприятиме відновленню військово-технічної співпраці Росії та України, є згода української сторони на модернізацію військово-морського флоту Російської Федерації в Чорному морі. «Для Росії важлива військово-технічна складова своєї державності, Україна натомість поступилася не так уже й багато, вміло зігравши на цьому», – зазначив він (<http://www.regnum.ru/news/fdabroad/polit/1746827.html>. – 2013. – 18.12).

Важливою складовою угод, підписаних 17 грудня 2013 р., стала домовленість України та Росії про спільні дії з організації будівництва та поетапної реалізації проекту створення транспортного переходу через Керченську протоку.

Документ передбачає, що сторони у 2014 р. разом розроблять техніко-економічне обґрунтування, на підставі якого будуть прораховані потоки вантажів і пасажирів та буде ухвалюватися рішення про його проектування й будівництво.

Крім того, на підставі техніко-економічного обґрунтування буде визначено майбутній тип транспортного переходу – у вигляді тунелю чи мосту.

«Очікується, що будівництво транспортного переходу дасть змогу значно скоротити шлях транспорту завдяки таким проектам, як кільцева автомобільна дорога та залізниця навколо Чорного моря, пришвидшити проходження транспорту по лінії ЄС-Азія. Реалізація цих планів позитивно вплине на економіку України», – зазначає Мінінфраструктури України.

Техніко-економічне обґрунтування спорудження Україна і Росія домовилися скласти у 2014 р., щоб, поразувавши потоки вантажів і пасажирів, прийняти рішення про проектування та будівництво Керченського транспортного переходу у вигляді тунелю або мосту. Домовленість про це була досягнута під час візиту В. Януковича до Москви 17 грудня 2013 р.

На думку експертів, на яких посилається українське Міністерство інфраструктури, перехід дасть можливість створити новий міжнародний транспортний коридор з Європи в Азію і стане ключовою ланкою міжнародного транспортного проекту зі створення кільцевого мультимодального транспортного коридору навколо Чорного моря (<http://www.pravda.com.ua/news/2013/12/18/7007466/>. – 2013. – 18.12).

Не зважаючи на заяви українських урядовців, багатьох українських політичних експертів бентежать міжнародні та військові аспекти будівництва Керченського переходу.

Економісти та політологи (20 грудня 2013 р.) під час круглого столу, організованого проектом «Погляди», обговорювали проект будівництва моста або тунелю через Керченську протоку.

Директор Інституту глобальних стратегій В. Карасьов побачив у проекті, насамперед, військово-політичну складову, заявивши, що таким чином можна ввести сухопутні війська. Експерт нагадав, як через Рокський тунель російська військова техніка входила на територію Грузії під час збройного

конфлікту 2008 р.: «Я не прихильник залякування, але потрібно розуміти, що Росія дуже серйозно ставиться до того, що Україна обрала Європу. Вони розуміють, що Європу вибирають навіть не еліти, які можна купити, а населення, і діятимуть будь-якими засобами».

Політолог додав, що ситуацію погіршує зміна положення Чорноморського флоту, який базується в Севастополі, «що отримає досить потужне підживлення». «Поруч Сирія, Близький Схід ... Росія не може зараз діяти ні в Латинській Америці, ні в Африці, як це роблять Китай і Штати, у неї зараз Близький Схід, Іран – периметр, сфера інтересів ... Одна справа – перекидати війська по повітрю, інше – по мосту. Зрозуміло, що у цього інфраструктурного проекту є економічне значення. Але в якихось умовах він може трансформуватися у військово-політичний», – вважає В. Карасьов.

Доктор економічних наук, професор, голова правління Інституту економічних досліджень і політичних консультацій І. Бураковський наголосив: «Проблема в тому, що сьогодні в межах Чорноморського басейну в Україні є невирішені питання щодо кордонів з РФ. Кожен раз, коли виникала тема Керченської переходу, Міністерство закордонних справ пропонувало їх вирішити. Якщо паралельно з мостом ми вирішимо територіальні проблеми, це буде плюс». Економіку ж самого переходу «треба рахувати», додав економіст (<http://interfax.com.ua/news/opinion/183241.html>. – 2013. – 20.12).

Експерти відзначають, Російська Федерація зацікавлена ??в кооперації з українськими підприємствами військово-промислового комплексу.

На сьогодні у РФ ще немає можливостей, щоб замінити продукцію відповідних українських заводів. Але українській стороні варто враховувати, що росіяни взяли курс на заміщення розробок українських підприємств, таку позицію висловили економісти В. Дубровський та Б. Кушнірук.

Співпраця у сфері авіабудування та ракетобудування, передбачена підписаними між президентами Росії та України Угодами, могла б бути більш вигідною для обох сторін, але сьогодні вони необхідні в першу чергу для Росії, – зазначають експерти В. Дубровський та Б. Кушнірук.

«У Росії немає можливості замінити АН-124, тому що весь інтелектуальний ресурс необхідний для виробництва перебуває в Україні. Ракети, які виробляє “Південмаш” не так просто замінити російськими аналогами. Ці проекти потрібні не тому що Росія стала хорошою і доброю, а тому що на світовому ринку є попит», – заявив Б. Кушнірук. Водночас В. Дубровський додав, що кооперація була б вигідніше для обох країн, якби Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС. «Україна мала б безмитний кордон з ЄС і ті товари, які виробляються в Україні, у тому числі й російським бізнесом, могли б експортуватися на найбільший ринок у світі без мит. Але це співробітництво було поставлено в залежність від непідписання Угоди з ЄС», – сказав він.

Нагадаємо, що командування Військово-повітряних сил РФ підтримує рішення про відновлення серійного виробництва українсько-російських транс-

портних літаків Ан-124 «Руслан» в Ульяновську, заявивши, що ще два десятки таких літаків «не завадили б». Про це в Ульяновську сказав журналістам головою ВПС РФ генерал-лейтенант В. Бондарев. За його словами, «Руслан» – унікальний літак, що дає можливість оперативно вирішувати важливі військові завдання. «Такий літак не можна упускати», – наголосив головою.

На сьогодні Україна та Росія реалізують низку масштабних проектів у літакобудуванні. Деякі з них: серійне виробництво пасажирських літаків Ан-148, і Ан-140, модернізація літаків Ан-124-100.

Нагадаємо, що Україна і РФ мають намір найближчим часом відновити спільне виробництво літака Ан-124. Про це 16 жовтня 2013 р. заявив глава уряду РФ Д. Медведев на спільній із Прем'єр-міністром України М. Азаровим прес-конференції.

Після розпаду Радянського Союзу у Росії і України залишилося кілька спільних проектів у сфері військової авіації. Росія раніше заявляла про бажання розвивати своє військове авіабудування, враховуючи контакти нашої країни з блоком НАТО. Але по одному військово-транспортному літаку, а саме – Ан-124, у Москві та Києва зберігається домовленість про спільну роботу. Делегація нашої країни погодила з російською стороною останні технічні деталі для відновлення спільного виробництва найбільшого у світі серійного транспортного літака Ан-124 «Руслан».

Вітчизняний авіапром усе ще має шанси відновити свою колишню славу. Рішення про відновлення виробництва важкого транспортного літака Ан-124 «Руслан» на Ульяновському авіазаводі позитивно відіб'ється на авіапромисловості України.

Нагадаємо, про те, що Росія найближчим часом може ухвалити рішення щодо тривалості співпраці з Україною в рамках спільних проектів в авіабудуванні, таких як Ан-124 «Руслан» і Ан-70, заявив віце-прем'єр РФ Д. Рогозін (<http://vlasti.net/news/183094>. – 2013. – 27.12.)

Експерт Центру військово-політичних досліджень МГІМО в галузі безпеки і розвитку оборонно-промислового комплексу О. Маначинський проаналізував вигоди для ВПК України від посилення співробітництва з РФ. На його думку, втрати машинобудівної промисловості України через скорочення системи коопераційних зв'язків під час незалежності ілюструються прикладом виробництва літака Ан-124 розробки ДП «Антонов». Виробництво останніх зразків літака Ан-124 розробки ДП «Антонов» з комплектів, виготовлених ще в часи СРСР, було здійснено в 2004 р., після чого серійне виробництво Ан-124 припинилося.

Причому наслідки розриву коопераційних зв'язків відбилися, насамперед, на науково-дослідному секторі авіаційної промисловості, основні центри якого залишилися за межами України, наголосив О. Маначинський. Тому втрата зв'язку з цими організаціями стала для українського авіабудування вирішаль-

ним фактором інноваційного відставання. Україна ж була основним постачальником транспортної та військово-транспортної авіації.

Широкі коопераційні зв'язки з російськими підприємствами мають більшість українських заводів і конструкторсько-виробничих об'єднань, що працюють у сфері ВПК. Серед них можна назвати ДП «Завод ім. Малишева», КП «ХКБМ ім. Морозова», ВАТ «Топаз», ДП КБ «Луч», концерн «Техвоєнсервіс», КП Науково-виробничий комплекс «Іскра» і багато інших, – розповів експерт центру військово-політичних досліджень МГІМО.

О. Маначинський навів конкретні приклади співробітництва українських підприємств із російським ВПК. Зокрема Запорізьке ВАТ «Мотор-Січ» поставляє двигуни практично для всіх моделей російських гвинтокрилів.

Здійснюючи сервісне обслуговування російських міжконтинентальних ракет РС-20 на КБ «Південне» у Дніпропетровську, Україна до сьогодні забезпечує технічну готовність ядерного щита Росії, підкреслює експерт. Державна акціонерна холдингова компанія «Артем» у Києві займається комплектацією російських бойових літаків ракетами «повітря-повітря». Черкаський державний науково-виробничий комплекс «Фотоприлад» разом з Коломенським конструкторським бюро машинобудування поставляє комплектуючі деталі для протитанкових ракетних комплексів «Хризантема-С».

Стратегічним інтересам обох країн відповідає збереження та розвиток співпраці в авіакосмічній галузі. Серед конкретних проєктів, реалізація яких неможлива без двостороннього співробітництва, слід назвати досягнення між урядами України та Російської Федерації домовленості про поновлення виробництва літака Ан-124-100 «Руслан», а також випуск літака «Ан-70» (<http://www.eurasian-defence.ru/node/28402>. – 2013. – 20.12).

Важливим аспектом співробітництва у військовій сфері, на думку декількох експертів, у новому році може стати співпраця в суднобудуванні.

Виконавчий директор Асоціації суднобудівників України «Укрсудпром» Ю. Алексєєв вказує, що в Росії відзначається недостатність будівельних місць, а в Україні є три суднобудівні заводи в Миколаєві, завод у Херсоні (може будувати різні типи суден дедвейтом до 30 тис. т), у Керчі та Севастополі. «У Росії велика програма з будівництвом морських суден, і Україна могла б допомогти у її реалізації. Українські суднобудівні заводи завантажені не більше ніж на 30%. Росія може надати Україні замовлення на будівництво, танкерів, крейсерів, авіаносців, а головне – великих суден дедвейтом до 180 тис. т. Останнє – це головна перевага України перед російським суднобудуванням», – говорить Ю. Алексєєв.

Щоправда, як підкреслив експерт, говорити про побудову авіаносців на Україні без відповідних інвестицій поки проблематично.

Цікаву думку щодо ролі суднобудування у військовому співробітництві України та РФ глава наглядової ради Smart Maritime Group (до якої входять Херсонський та Чорноморський суднобудівні заводи) П. Константинов. Він, зок-

рема, вказав на ряд проектів, за якими Росія та Україна могли б відновити взаємовигідне військове співробітництво.

На потужностях українських верфей можна модернізувати судна Чорноморського флоту РФ. «Це було б економічно виправдано не тільки з точки зору можливостей українських підприємств, але і з точки зору логістики», – зазначає Л. Константинов.

У військовому кораблебудуванні та судноремонті Україна могла б бути дуже корисною як для Чорноморського флоту, так і інших флотів РФ, наголошує П. Константинов. Зокрема Україна могла б запропонувати партнерам спорудження високонасичених корпусів з подальшою установкою на російських заводах озброєнь і обладнання, що має секретні складові», – підкреслив експерт (<http://wartelegraph.ru/vozhrozhdaem-starye-svyazi/>. – 2013. – 20.12).

У новому 2014 р. Україна і РФ мають намір завершити узгодження уточненої програми військово-технічного співробітництва (ВТС) на 2013–2017 рр. у рамках наміченого на початок 2014 р. у Москві чергового засідання профільної підкомісії Українсько-російської міждержавної комісії, про це повідомив агентству «Інтерфакс-Україна» представник в оборонному секторі України, що побажав залишитись анонімним.

Як нагадав співрозмовник агентства, у вересні 2013 р. у Москві на засіданні підкомітету з питань безпеки Українсько-російської міждержавної комісії, російська сторона передала українській стороні для розгляду свої нові пропозиції щодо наповнення співробітництва. «Проект програми двостороннього ВТС до 2017 р.» планується остаточно погодити під час наміченого на другий квартал 2014 р. у Москві чергового засідання підкомісії з питань ВТС підкомітету з питань безпеки Українсько-російської міждержавної комісії. «Як очікується, уточнена програма буде затверджена під час VII засідання підкомітету з питань безпеки двосторонньої міждержавної комісії, яку планується провести на початку другого півріччя 2014 р. у Києві», – повідомив він.

Згідно з раніше озвученими оцінками української сторони, серед пріоритетів двостороннього ВТС називалися, насамперед, питання модернізації засобів ППО, авіаційної техніки.

Як відзначали в Києві, усі останні роки при реалізації ВТС російська сторона спирається на взятий у середині 1990-х років курс зі створення замкнутого циклу виробництва стратегічних видів озброєнь, що впливають на обороноздатність держави. При цьому РФ ставить своєю метою створення нових озброєнь на рівні стандартів НАТО з використанням потенціалу та технологічного ресурсу інших країн.

Спочатку міжурядова угода про реалізацію програми двостороннього ВТС на 2013–2017 рр. готувалася до підписання на засіданні профільного підкомітету міждержавної комісії в червні 2013 р., однак з ініціативи російської сторони воно було перенесено.

Плани підписання міжурядової угоди про реалізацію програми ВТС між Україною і РФ на 2013–2017 рр. закріплені протоколом шостого засідання Російсько-української міждержавної комісії, що пройшло за участі глав держав країн 17 грудня в Москві.

Документ також містить доручення урядам України і РФ «приділити пріоритетну увагу розвитку спільного військово-технічного співробітництва, кооперацію підприємств оборонних галузей промисловості, створенню спільних підприємств у військово-технічній сфері» (http://vprk.name/news/102596_kiev_i_moskva_planiruyut_soglasovat_napolnenie_dvustoronnei_programmi_vts_do_2017g_na_ocherednom_zasedanii_mezhgoskomissii_v_nachale_2014g_istochnik.html. – 2013. – 23.12).

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що військове та військово-промислове співробітництво України та РФ має на сьогодні декілька перспективних напрямів, серед них варто, насамперед, згадати суднобудування, авіабудування та аерокосмічну галузь.

Значні перспективи для військового співробітництва України та Росії відкрилися після шостого засідання Російсько-української міждержавної комісії 17 грудня 2013 р., на якому були досягнені угоди щодо умов модернізації ЧФ РФ, будівництва транспортного переходу через Керченську протоку, угоди щодо співробітництва в галузі авіабудування та ін.

Т. Колосова, соб. кор. «СІАЗ» НБУВ

П. Порошенко: на первом месте — народ Украины

События последнего времени, связанные с неподписанием Президентом В. Януковичем Соглашения об ассоциации с ЕС и последующими протестными акциями граждан, стали катализатором, ускорившим ряд общественно-политических процессов в стране, начиная с формирования гражданского общества, трансформаций отношений по линии «власть – общественность» и заканчивая ревизией отношений внутри оппозиции и самой власти.

В соответствии с результатами первого соцопроса, проведенного совместно социологическими компаниями «Рейтинг» и «СОЦИС» с 7 до 17 декабря после разгона Майдана 30 ноября и событий 1 декабря на Банковой, а также во время попытки зачистки Майдана 11 декабря, В. Янукович, В. Кличко и П. Порошенко – три лидера, которые стали более популярными за время Евромайдана. При этом результаты опроса выявили падение рейтинга А. Яценюка.

Как отмечают эксперты, кризис последнего месяца политизировал общество до уровня, которого не было со времен экономического кризиса 2009 г. и последовавших за ним президентских выборов. Именно поэтому рейтинги у одних политиков возросли сильнее, чем у других упали, что свидетельствует о появлении большей определенности в политических приоритетах в среде потенциальных избирателей – гораздо меньше стало неопределившихся граждан.

В этом контексте отмечается, что рейтинг В. Януковича возрос как раз за счет тех неопределившихся граждан на Востоке и Юге Украины, которые не поддерживали курс на евроинтеграцию и снова стали поддерживать Президента после неподписания Соглашения об ассоциации в Вильнюсе. При этом у В. Януковича есть существенный резерв для роста: опрос проводился до московских соглашений 17 декабря по газу, кредиту, торговле и промышленности. Их подписание может привлечь на сторону главы государства еще часть неопределившихся в этих регионах, а также часть электората лидера КПУ П. Симоненко.

Вместе с тем рост президентского рейтинга в его базовых областях сопровождается ростом его антирейтинга в Центре и на Юге Украины: согласно данным того же опроса, В. Янукович на 17 декабря проигрывал второй тур всем конкурентам, даже О. Тягнибоку. Правда, в этих опросах число отказавшихся отвечать и не желающих идти на выборы гораздо выше – от 32 до 43 %, так что эта статистика не в полной мере отражает реальность.

Что касается оппозиции, то главным итогом опроса стало «приращение» количества ее лидеров – их стало уже не трое, а четверо. Обойдя лидера ВО «Свобода» О. Тягнибока (5,1 %), в непосредственной близости к А. Яценюку («Батьківщина», 9,4 %) оказался политик и бизнесмен П. Порошенко (7,1 %), причем прирост его рейтинга оказался даже выше (+5 %), чем у лидера УДАРА В. Кличко с 18,6 % поддержки избирателей (+3 %) ¹.

Главным неудачником времен Евромайдана оказался А. Яценюк, рейтинг которого снизился на 4 %. Основной проблемой лидера «Батьківщини» обозреватели считают его несоответствие «майданному» формату политики, а также то, что почти половина сторонников его собственной партии не воспринимает его как лидера, что ослабляет его позиции в руководстве.

Одним из наиболее высоких, согласно данным соцопроса, оказался и рейтинг доверия П. Порошенко. Так, В. Кличко в той или иной мере доверяют

¹ Социология от группы «Рейтинг» на 21 октября показывает поддержку избирателями В. Кличко на уровне 15,8 %, А. Яценюка – 12,9 %, О. Тягнибока – 5 %, П. Порошенко – 2 %.

Согласно данным Research and branding group, на 30 сентября рейтинги политиков составляли: В. Кличко – 11,7 %, А. Яценюк – 6,3 %, О. Тягнибок – 3,1 %, П. Порошенко 3,2 – %. Через месяц после начала Евромайдана, согласно данным этой же социологической группы, рейтинги изменились следующим образом: В. Кличко – 14 %, А. Яценюк – 5 %, О. Тягнибок – 4 %, П. Порошенко – 8 %.

45,7 %, П. Порошенко – 38,2 %, а А. Яценюку – 36,1 % опрошенных. Президенту Украины В. Януковичу в той или иной мере доверяет 27,3 % опрошенных, а скорее не доверяют – почти 70 %. Экс-премьеру Украины Ю. Тимошенко доверяют 32,4 % респондентов, лидеру ВО «Свобода» О. Тягныбоку – 30,9 %. В то же время в «список антидоверия», согласно данным социологов, вошли лидер Компартии Украины П. Симоненко (74,5 %), вышедшая из парламентской фракции Партии регионов И. Богословская (73,3 %), Премьер-министр Украины Н. Азаров (72,7 %), лидер ОД «Украинский выбор» В. Медведчук (70,6 %), внефракционный парламентарий О. Ляшко (69,8 %) (<http://112.ua/politika/ukraincy-bolshe-vse-doverayut-klichko-yacenyuku-i-poroshenko-socopros-5429.html>).

Комментируя результаты соцопроса, политолог, директор Киевского центра политических исследований и конфликтологии М. Погребинский отметил: «Что касается президентских рейтингов, цифры сопоставимы с результатами других компаний. Рост рейтинга Президента в них логичен: по данным опроса, после неподписания Соглашения об ассоциации у 16 % улучшилось отношение к В. Януковичу – и именно те, кто был недоволен европланами, теперь добавили ему рейтинга. При этом после 29 ноября у 44 % отношение к Президенту ухудшилось – но эти люди и до этого не собирались голосовать за В. Януковича. С оппозиционными раскладами сложнее: рейтинг А. Яценюка падает закономерно, и за счет этого конкуренты могли прибавить, но все же я дождался бы других опросов, чтобы делать выводы о динамике В. Кличко и П. Порошенко».

Со своей стороны политолог, директор Института глобальных стратегий В. Карасев подчеркнул, что «В. Кличко оказался более уместен на Майдане, чем другие лидеры». По мнению эксперта, «там, где идет силовое противостояние, ожидания связываются с тем, кто олицетворяет силу». «При этом О. Тягныбок – тоже “майданный” боец – не смог соответствовать своему радикальному имиджу. П. Порошенко прибавил не за счет Майдана, а за счет еврокризиса, во время которого был чрезвычайно активен. Еврокризис показал, что трое лидеров оппозиции политически слишком слабы, чтобы вести переговоры на высоком уровне, – поэтому понадобился четвертый, имеющий опыт госуправления. Рейтинг же А. Яценюка упал от противоположного: на Майдане он был не органичен, а во время еврокризиса его затмил П. Порошенко», – подытожил эксперт.

Примечательно в этом контексте, что сам П. Порошенко уже заявил, что если лидеры оппозиции не способны будут договориться и выдвинуть единого кандидата, то он пойдет на то, чтобы баллотироваться в Президенты. Большинство обозревателей соглашаются с тем, что поддержка П. Порошенко сегодня действительно высока как никогда. Феномен такого прорыва связывают с тем, что украинцы на выборах обычно голосуют не «за», а «против», поэтому антирейтинг в украинских политических реалиях, как видно, способен

сформировать мощную поддержку незапятнанным кандидатам. С учётом того, что оппозиция, как и власть, в последнее время достаточно подмочили репутацию друг друга, то новый (или хорошо забытый старый) политический игрок П. Порошенко вполне способен к 2015 г. набрать и свыше 8 % (<http://komtv.org/19612-evromajdan-shans-dlya-poroshenko>).

Вместе с тем, в соответствии с высказываниями самого П. Порошенко, его участие в президентской гонке будет определяться решением оппозиции о том, в каком формате идти на выборы Президента – выдвигать единого кандидата либо идти тремя колоннами (ВО «Батьківщина», ВО «Свобода» и УДАР). Пока что, как известно, такое решение не принято, а заявления самих оппозиционеров по этому поводу весьма противоречивы.

Так, В. Кличко настаивает на том, чтобы оппозиция определилась в ближайшее время с единым кандидатом в Президенты (обладая пока самым высоким рейтингом из всех потенциальных кандидатов в Президенты, он имеет хорошие шансы на то, чтобы стать «единым» от оппозиции).

В «Батьківщині» же с подачи Ю. Тимошенко говорят, что на выборы в первом туре нужно идти каждому кандидату по отдельности.

В ВО «Свобода» придерживаются мнения, что ставить вопрос о едином кандидате пока преждевременно, но в целом также склоняются к идее идти на выборы отдельными колоннами. Активисты-«свободовцы» уже скандируют на улицах Киева речевку: «З новим щастям, з Новим роком, з Президентом Тягнибоком».

Вместе с тем в условиях обострения противостояния между властью и оппозицией решение вопроса о «едином» кандидате не только означало бы определенность с лидером, но и стало своего рода меседжем общественности о выработке оппозицией единых подходов и комплексного видения дальнейшего развития ситуации. В этом контексте показательным стало заявления «Громадської ради Майдану» (ГРМ), выдвинувшей ультиматум оппозиции: немедленно договориться о едином кандидате.

В «Батьківщині» на ультиматум отреагировали резко, объявив это спланированной провокацией. В то же время в поддержку единого кандидата выступил лидер общественного движения «Третья республика» Ю. Луценко, который в последнее время ориентируется на политика и бизнесмена П. Порошенко. Последний, по информации СМИ со ссылкой на некий источник в оппозиции, якобы пытался вести переговоры с В. Кличко по схеме «Кличко – Президент, Порошенко – Премьер». Но, по данным источника, они на данном этапе завершились безуспешно – лидер УДАРа пока не дал согласия.

Тем не менее, П. Порошенко выступил в поддержку В. Кличко в вопросе по судебному решению относительно изменений в Налоговый кодекс, которые могут помешать лидеру УДАРа баллотироваться на высший пост страны. В своем Facebook он написал, что против оппозиции используются грязные тех-

нологии. «Решение Высшего административного суда по обжалованию внесения изменений в Налоговый кодекс, которые могут помешать В. Кличко баллотироваться в Президенты Украины, — это еще одно свидетельство использования грязных технологий против оппозиционной команды. Это еще одно доказательство того, что в Украине отсутствует независимая судебная система. Это еще один аргумент — страна нуждается в модернизации, а судебная система — в кардинальных изменениях. Во всем цивилизованном мире каждый закон имеет свой предмет и может регулировать исключительно свою сферу. То есть нет ни одной страны, где налоговый закон может влиять на закон о выборах Президента. Подобные манипуляции с избирательным законодательством будут иметь быструю и адекватную реакцию в мире. Еще раз подчеркиваю, моя позиция в этом вопросе была и остается неизменной. Первое — В. Кличко имеет право принимать участие в кампании 2015 г. Второе — оппозиционные силы обязаны выдвинуть единого кандидата на высший пост в государстве. Третье — попытка власти поссорить нас внутри оппозиции не пройдет. Считаю, что оппозиция сегодня должна быть едина, как никогда. И точка!» — написал он (<http://polemika.com.ua/news-135625.html>).

Четко артикулируя собственную позицию как относительно направления развития страны, оценки внутривластной ситуации, так и в отношении будущих президентских выборов, П. Порошенко импонирует потенциальному избирателю также своим умением общаться с массами, продемонстрированным политиком как во время экстремальной ситуации на Банковой, когда он фактически встал между протестантами и внутренними войсками и «Беркутом», так и во время народных вече на Майдане. Его выступления достаточно искренни и в меру эмоциональны, иллюстративны и понятны, содержательны и вместе с тем не перегружены науковидными конструкциями и чрезмерной детализацией. Они демонстрируют внимание и уважение к объекту обращения — народу.

В частности, обращаясь со сцены Майдана к многотысячному собранию людей в Киеве, П. Порошенко заявил: «Каждый год СМИ составляют рейтинги самых влиятельных людей. В этом году впервые на первом месте оказались вы — народ Украины». С этими словами политик развернул журнал «Фокус», посвященный рейтингу самых влиятельных людей в Украине 2013 г., и продемонстрировал разворот с фотографией Майдана (<http://focus.ua/society/294585>).

Комментируя ситуацию в стране, П. Порошенко заявил, что «нет ни одного свидетельства того, что акции протеста украинской оппозиции и Майдан идет на спад». По его словам, доказательством являются недавние события в Киеве, когда оппозиция добилась того, что бойцы «Беркута», которых противники власти обвиняли в избивании людей, сняли маски и показали свои лица.

«Я не согласен, что Майдан идет на спад. Майдан — это не только число людей, Майдан это то, что есть в головах. Майдан — это все, что есть по всей

стране. Ни одного шага, который бы ослабил то давление, которое оказывает Майдан на власть, она не сделала. И ни одного шага, который бы продемонстрировал, что у людей утрачивается надежда или явился страх, мы не сделали. ...События показали, что дела идут категорически наоборот, – отметил оппозиционер. – Если 30 ноября зверски избили незащищенных детей и женщин – и “Беркут” чувствовал себя очень уверенно, если под Верховной Радой пожилых людей били по ногам железными ботинками, дубинками по коленам, сбивая с ног, – и “Беркут” чувствовал свою силу, то сейчас в лицах его бойцов страх, сомнение, все ли они делают правильно. Страх, что за это придется отвечать. Я думаю, очень хорошо, что в пятницу (10–11 января, столкновения протестующих с “Беркутом” возле здания Киево-Святошинского суда. – Ред.) удалось избежать массовых провокаций, на которые при этом сценарии рассчитывала власть. Да, были там агрессивные молодчики, но абсолютное большинство людей, которые выстроили тот коридор позора, выставили лишь одно условие: покажите лицо и идите. Это очень взвешенное, очень толерантное, очень справедливое требование людей. Это была безусловная победа, даже если за нее было заплачено кровью Ю. Луценко, ребят, бывших рядом с ним, и свидетельствами Минздрава и активистов о десятках пострадавших. Это была психологическая, моральная победа, которая точно останется у нас. И информационная победа – несмотря на то, что власть считает, что поставила информационную оппозицию под свой контроль – фото Ю. Луценко в крови обошло все мировые телеканалы. Это снова лицо украинской оппозиции, лицо Майдана и звериное лицо украинской власти.

Она пока не способна делать выводы из происходящего. Но их нужно делать. Вывод – нужен реальный, настоящий круглый стол. Не тот опереточный, который был организован, это должен быть серьезный разговор, кардинальные изменения. В такой ситуации, через замалчивание, через использование силы, лишь поднимается температура в обществе, поднимается давление и лишь приближается угроза неконтролируемого развития событий. Я был очень счастлив, если бы власть, которая пролила столько крови, это бы поняла» (<http://glavnoe.ua/news/n160921>).

Укрепляя внутривнутриполитические позиции, П. Порошенко, как сопредседатель Комитета парламентского сотрудничества Украина – ЕС, министр иностранных дел Украины 2009–2010 гг., не может не понимать значения внешнеполитического фактора. Закономерной в связи с этим стала активизация политика на международном уровне. В частности, 9–10 января П. Порошенко принял участие в неформальной встрече министров иностранных дел стран ЕС Snow Meeting-2014, состоявшейся в литовском Тракае. Его пресс-служба уточняет, что в ходе визита состоялись закрытые двусторонние встречи и консультации П. Порошенко с министром иностранных дел Швеции К. Бильдтом, министром иностранных дел Литвы Л. Линкавичусом, депутатом Европейского парламента (группа Европейской народной партии), экс-спикером Сейма Литвы

В. Ландсбергисом. По итогам мероприятия П. Порошенко получил приглашение посетить ряд государств Евросоюза для координации дальнейших действий (<http://www.nr2.ru/kiiev/478916.html>). Помимо этого в ходе форума политик встречался с заместителем госсекретаря США по европейским и евразийским вопросам В. Нуланд. Полтора часовая встреча проходила накануне общего рабочего ланча (одного из нескольких в панели Тракая) «Пути вперед после саммита Восточного партнерства в Вильнюсе», где П. Порошенко выступал в качестве приглашенного спикера, что и стало формальной причиной приезда.

Уточним, что в литовском Тракае отсутствовали официальные лица украинской стороны. По информации ряда СМИ, главе МИД Л. Кожаре в приглашении на неформальную встречу министров иностранных дел стран ЕС отказали (http://lb.ua/news/2014/01/11/251363_poroshenko_vstrechalsya_viktoriey.html; <http://www.pl.com.ua/?pid=61&artid=30376>; <http://www.trust.ua/news/89613-poroshenko-na-Snow-Meeting-2014-predstavil-plan-dalnejshej-evrointegracii-ukrainy.html>).

Во время пребывания в Тракае П. Порошенко подчеркнул, что программа Восточного партнерства имеет большую перспективу, а Украина ускорит свою евроинтеграцию. «Украина будет участником этого проекта, и это будет не только ассоциация. Мы все сделаем для того, чтобы ускорить процесс нашей интеграции – от ассоциации до членства Украины в ЕС», – заявил он.

Он также сообщил, что встреча в Тракае фактически очертила видение отношений Украины и Европейского Союза до и после 2015 г. «Было представлено план действий к подписанию Соглашения об ассоциации, который базируется на демократии и европейских ценностях и позволит реализовать евроинтеграционное направление нашего государства. Мы также сформировали его четкие направления после подписания сотрудничества с Европейским Союзом», – добавил П. Порошенко.

Отдельное внимание, по его словам, было уделено вопросу предоставления безвизового режима для украинских граждан. «Все вопросы, которые не требуют подписания Соглашения, ожидают решения уже сейчас», – подчеркнул П. Порошенко. Также он отметил, что по итогам сессии, посвященной Украине, была достигнута договоренность о продолжении диалога о конкретных направлениях плана действий во время юбилейной 50-й Мюнхенской конференции по безопасности 31 января – 2 февраля (<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/poroshenko-poobeshchal-evropeycam-chto-ukraina-sdelat-vse-dlya-chlenstva-v-es-487657.html>).

Отвечая на вопрос журналистов «Когда, наконец, украинская оппозиция определится с единственным кандидатом?», П. Порошенко сказал: «Единый кандидат – требование Майдана. Но если вас интересует фамилия, ее должны назвать не политики, но народ Украины. Очевидно, им станет тот, кто сумеет получить поддержку Востока и Юга Украины» (<http://www.pl.com.ua/?pid=61&artid=30376>).

Комментируя итоги встречи, политологи сошлись во мнении, что Запад устроил кастинг П. Порошенко в качестве потенциального кандидата в Президенты Украины. «П. Порошенко на Западе они давно знают. Я бы говорил о смотринах, только в том смысле, что П. Порошенко на Западе рассматривается как один из участников будущей президентской гонки, ведь взлет его рейтинга в конце осени не мог остаться незамеченным на Западе», – заявил политолог, глава Центра прикладных политических исследований «Пента» В. Фесенко.

Эксперт считает показательным, что Украину в Литве представлял именно П. Порошенко, а не чиновники МИДа. «Я думаю, что такого формата встреча говорит, что есть определенное разочарование у представителей ЕС и тех, кто отвечает за Восточное партнерство. Я бы назвал это “эффектом саммита в Вильнюсе”, они не хотят сейчас договариваться с Н. Азаровым, Л. Кожарой и не хотят о чем-либо договариваться с нынешней властью. То, что в этой встрече участвовал П. Порошенко, – это показательный момент, потому что действительно он сейчас выступает в роли неофициального министра иностранных дел Майдана, – рассуждает политолог. – Второй момент участия П. Порошенко в саммите в Литве – Евросоюз дает сигнал, что соглашение о зоне свободной торговли или любое другое подпишет с оппозицией после выборов президента, если она их выиграет. Кроме того, П. Порошенко рассматривается на Западе как влиятельный политик, и не только сейчас, но и после выборов» (<http://svodka.net/poslednie-svodki/svodki/1110280>).

Уровень зарубежных встреч П. Порошенко свидетельствует о том, что его голос за границей имеет вес. Такое мнение высказал народный депутат от Партии регионов О. Царев. Соображения по этому поводу политик изложил на своей странице в Facebook 17 декабря: «Судя по всему, на первое место среди оппозиционных лидеров выходит П. Порошенко, по крайней мере, ввиду недееспособности нынешних оппозиционных лидеров, европейцы ставят на него. Посмотрите на уровень его встреч.

Только за последние несколько дней у него прошло достаточно встреч с европейскими лидерами. 13 декабря он провел встречу с еврокомиссаром Ш. Фюле в Брюсселе. А уже на следующий день встречался с Д. Маккейном, конгрессменом из США. Сегодня в Киеве прошла его встреча с депутатом Европарламента Р. Хармс и главой комитета Европарламента по иностранным делам Э. Брокком.

А позже, сегодня же, в Брюсселе, П. Порошенко намеревался встретиться с президентом Евросоюза Г. ван Рампеем, президентом еврокомиссии Ж. Баррозу, министром иностранных дел Швеции К. Бильдтом и министром иностранных дел К. Сикорским». О. Царев уверен, что вопрос по поводу того, кто именно из украинских политиков сегодня имеет в глазах всего мира политический вес, понятен каждому (<http://telegraf.com.ua/ukraina/politika/963060-tsarev-schitaet-chto-poroshenko-stanet-liderom-oppozitsii.html>).

Важным аргументом в пользу П. Порошенко как для Запада, так и для избирателей в Украине, является то, что в отличие от других либералов, он знает производство, он построил крупнейший концерн (и не один), он знает управленческую сферу и знает нюансы функционирования государственной машины.

В отличие от В. Кличко, у П. Порошенко есть экономические познания и опыт управления экономикой страны. В отличие от А. Яценюка, у П. Порошенко есть конкретные достижения на должностях, которые ему пришлось возглавлять (у А. Яценюка – лишь сплошное коллекционирование должностей, без осязаемых результатов). Так что на фоне падения рейтингов либерального крыла Майдана их преемником может стать именно П. Порошенко (http://fraza.ua/analitics/14.01.14/185209/majdan_kak_tehnologija_prezidentskoj_kampanii_.html).

По данным социологов, П. Порошенко, быстро набирает рейтинг и вполне может стать вторым по популярности, после В. Кличко, кандидатом от оппозиции. Такое мнение высказал украинский политтехнолог и независимый эксперт А. Голобуцкий, отвечая на вопрос, действительно ли власть заинтересована в том, чтобы перессорить между собой этих двух лидеров. «Но есть надежда на то, что оба лидера могут между собой договориться. Например, относительно второго тура выборов, когда один кандидат призовет своих избирателей голосовать за другого. Конечно, власти выгодно, чтобы оппозиция между собой ссорилась. Это привычное дело для украинской политической жизни. Ничего сверхъестественного я не вижу. Также лидеры могут друг друга подстраховать на случай, если кого-то из них не допустят к избирательной кампании», – сказал А. Голобуцкий. Он не просто поддерживает мнение коллег-экспертов о том, что союз Кличко – Порошенко очень удачный (В. Кличко – президент, П. Порошенко – премьер-министр), но также заявляет, что он первый, кто озвучил такую мысль. «Сначала определенные обязательства и планы ложились на тройку лидеров оппозиции – В. Кличко, О. Тягнибока, А. Яценюка.

Но сегодня П. Порошенко уже обогнал лидера ВО «Свобода» и практически подошел вплотную к лидеру «Батьківщини». И теперь надежды, которые возлагались на А. Яценюка, автоматически переключаются на Петра Алексеевича», – сказал политолог. На вопрос, можно ли допустить, что П. Порошенко может вести какую-то закулисную игру против В. Кличко, в частности, с поправками к Налоговому кодексу, А. Голобуцкий ответил: «Для каких-либо предположений нужно иметь факты. По потенциалу П. Порошенко явно уступает В. Кличко. Вот если Виталий будет снят с выборов, тогда П. Порошенко может быть даже первым. Кто знает, может, это как раз и есть план власти – снять В. Кличко и вывести во второй тур П. Порошенко, чтобы там В. Янукович его победил. Но это всего лишь предположение», – подытожил эксперт (<http://polemika.com.ua/news-135606.html>).

Ожидаемо без энтузиазма стремительный рост рейтинга П. Порошенко был встречен в среде «Батьківщини», что дало повод ряду СМИ напомнить о давней конфронтации между П. Порошенко и Ю. Тимошенко.

Защитник экс-премьера С. Власенко вообще обвинил П. Порошенко в том, что тот принимает меры для замалчивания темы Ю. Тимошенко. Об этом С. Власенко написал у себя в Facebook. «П. Порошенко дал команду блокировать на его “самом честном 5-ом канале” все, что касается Ю. Тимошенко. Сегодня, во время прямой трансляции народного вече, 5 канал нагло прервал показ выступления А. Яценюка в той части, где он говорил о ЮВ и в той части, где Майдан принял решение обратиться в ЕСПЧ и скандировал “Юле – волю!”». Это не первый раз, когда этот канал просто “вымарывает” имя ЮВ из репортажей о событиях и из новостей. При этом, сегодня в новостях в 15:00, говоря о сегодняшних решениях Майдана, говорили о чем угодно, но не о решении по Ю. Тимошенко. Как будто бы его и не было», – возмутился С. Власенко.

Он задался вопросом «Почему такая информационная блокада “волшебным образом” совпадает с позицией УТ-1, Интера и др.?».

«А Петр Алексеевич будет продолжать строить из себя оппозиционера и демократа? Или будет уже открыто выполнять все то же самое, что делает власть?» – написал С. Власенко (<http://vesti.ua/politika/32582-vlasenko-obvinil-poroshenko-v-zamalchivanii-temy-timoshenko>).

Политолог А. Биденко, комментируя подобные упреки со стороны «Батьківщини» в адрес П. Порошенко, отметил: «По поводу П. Порошенко сегодня ситуация немного иная – он тесно общается с УДАРом, и одним из наиболее вероятных сценариев именно сейчас видит тесное сотрудничество с В. Кличко. Например, очень приятное развитие событий – это В. Кличко президент и П. Порошенко – премьер. Конечно, для него лично это только первый шаг, ведь Петр Алексеевич имеет серьезные президентские амбиции.

Если посмотреть 5 канал, то он отнюдь не провластный, а однозначно оппозиционный. Просто акцент делает на едином кандидате (выгодная для В. Кличко позиция), и умалчивает о Ю. Тимошенко – как о теме, которая вносит раздор.

Логично, что сторонники Ю. Тимошенко – С. Власенко, А. Турчинов, А. Яценюк будут манипулировать смыслами и называть П. Порошенко провластным – так же, как не поддерживают они идею единого кандидата, называя ее технологией Банковой».

На вопрос о том, будет ли П. Порошенко оппозиционным к власти кандидатом или таковым, с которым нынешняя власть может искать договоренностей и компромисса, в случае, если он выдвинет свою кандидатуру на президентских выборах, эксперт подчеркнул: «Это потенциальный кандидат, который устроит все стороны с политических позиций, хотя в то же время он вызывает много страхов у партнеров как потенциальный сильный конкурент. И это его персональная задача – преодолеть недоверие, чтобы понравиться

всем» (<http://thekievtimes.ua/authority/303725-politolog-rasskazal-kak-klichko-i-poroshenko-podelyat-vlast.html>).

Тем временем в Интернете начался сбор подписей под петицией о выдвижении народного депутата Украины П. Порошенко в Президенты Украины (<http://www.mukola.net/news.php?id=56715>).

«К Украинскому народу: Хотите ли Вы, чтобы П. Порошенко баллотировался в президенты Украины?» – гласит вопрос на сайте.

Отдать свой голос в поддержку политика можно перейдя по адресу avaaz.org – интернет-платформы, которая дает людям по всему миру возможность запускать кампании подписания петиций и решать проблемные вопросы на местном, национальном и международном уровнях.

Економічний ракурс

С. Кулицький, старш. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. наук

Проблеми трансформації географії українського експорту

(Закінчення. Початок у попередньому випуску)

3. Оцінка перспектив змін у географії експорту українських товарів

Перспективи трансформації географії експорту українських товарів залежать, по суті, від ступеня адекватності реакції українського бізнесу та держави на розвиток ситуації на світовому ринку. Звичайно, з урахуванням циклічного характеру його функціонування, економічної політики найпопулярніших суб'єктів світового ринку та основних зовнішньоторгових партнерів України. Тому будь-які подібні прогнози матимуть варіативний характер.

При цьому слід враховувати, що міжнародна спеціалізація української економіки, що виражається в товарній структурі вітчизняного експорту, вельми інертна й у короткостроковій перспективі не може бути радикально змінена. До того ж такі зміни не завжди доцільні. Так, наприкінці минулого року в ЗМІ з'явилися висловлювання деяких вітчизняних високопосадовців про те, що у своїй зовнішній торгівлі Україна тепер повинна робити ставку на агропромисловий комплекс й енергетику, оскільки в найближчі 10 років традиційний експорт України – а це в основному продукція металургійної й хімічної промисловості – втрапить конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

Однак, на думку експертів, подібна трансформація товарної структури вітчизняного експорту недоцільна. Як наголосив, наприклад, науковий

співробітник Інституту світової економіки й міжнародних відносин В. Степанюк, нормальна країна у своєму прагненні посісти конкурентоспроможні позиції у світовій економіці й забезпечити власний економічний розвиток не повинна робити ставку на експорт зернових культур, оскільки що це – експорт сировини з вкрай низькою доданою вартістю. «Узагалі, навіть немає слів, коли люди говорять що аграрний бізнес це якийсь локомотив, який може витягти країну. Ну, витягти у бік таких країн, як Зімбабве, Мозамбик, може й може. Але убік Європи – просто нереально».

З цією аргументацією важко не погодитись. Адже на міжнародних ринках вітчизняний агропромисловий комплекс (АПК) представлений насамперед сировинною та напівсировинною продукцією з вкрай низькою часткою доданої вартості в ціні готового товару. Тому виробництво таких товарів забезпечує роботою відносно невелику кількість людей, а його зростання – створюватиме невелику кількість робочих місць. До того ж на виробництві сільськогосподарської сировини спеціалізується доволі багато країн, що розвиваються, де ціна робочої сили, а отже – і оплата праці значно нижчі, ніж в Україні. Наслідком такої ситуації є вельми гостра конкуренція серед виробників аграрної сировини, включаючи зерно, насіння соняшнику тощо. А в міжнародній торгівлі такою продукцією панують великі транснаціональні компанії, що походять з розвинутих країн. Це значною мірою забезпечує перерозподіл доходів від виробників аграрної сировинної та напівсировинної продукції на користь міжнародних торговців такими товарами. Тому темпи зростання прибутків при нарощуванні обсягів вітчизняного агропромислового експорту (за його нинішньої товарної структури) буде, найімовірніше, суттєво нижче від темпів зростання обсягів виробництва відповідної продукції.

Крім того, не можна забувати й про об'єктивну вельми значну залежність коливання обсягів сільськогосподарського виробництва від зміни погодних умов, що має місце й у аграрному секторі розвинутих країн. Останній, до речі, значно краще забезпечений засобами виробництва, щоб зменшувати амплітуду подібних коливань, ніж аграрний сектор української економіки. До речі, у розвинутих країнах великі продовольчі компанії, що експортують значну частку своїх товарів, спеціалізуються саме на розвитку завершальних ланок агропромислового комплексу, тобто на виробництві готових продовольчих товарів, що дає їм змогу бути ближче до грошових потоків, які надходять від кінцевих покупців продовольства. Та й можливості трансформації географічної структури експорту готових продовольчих товарів кращі, ніж можливості трансформації географічної структури експорту сільськогосподарської сировини, що посідає провідне місце в товарній структурі вітчизняного агропромислового експорту.

Тому, за нинішньої товарної структури його виробництва й експорту, вітчизняний агропромисловий комплекс не може бути «локомотивом» української зовнішньої торгівлі. Утім, це зовсім не заперечує потенційних мож-

ливостей національного АПК служити основою розвитку конкурентоспроможного за міжнародними нормами кластера української економіки. Дещо детальніше цей аспект проблеми трансформації українського експорту буде розглянуто далі.

Що ж стосується перспектив розвитку вітчизняного енергетичного експорту, у тому числі й значного нарощування експорту електроенергії, то їх доцільність також видається вельми дискусійною. Насамперед, Україна на сьогодні сама є нетто-імпортером первинних енергоносіїв, оскільки не має їх виробництва, достатнього для задоволення власних потреб. Тому говорити про потужний український експорт первинних енергоносіїв немає ніяких підстав.

Що ж стосується можливостей експорту української електроенергії як такої до країн-членів ЄС, то він, у першу чергу, визначається порівняно невеликими відстанями транспортування електроенергії за допомогою сучасних технологій. А це суттєво обмежує можливості експорту української електроенергії до ЄС не лише в короткотерміновій, а й у середньотерміновій перспективі. Водночас потужним конкурентом України у сфері експорту електроенергії до Білорусі та країн Балтії є Росія, що володіє величезними запасами первинних енергоносіїв й відповідно може виробляти доволі дешеву електроенергію. З означених вище причин вітчизняна енергетика як така ні в короткотерміновій, ні в середньотерміновій перспективі аж ніяк не може служити «локомотивом» українського експорту. Тим більш, що нині на експорт електроенергії припадає менше 1 (одного !) % від сукупної вартості українського експорту.

Водночас Україна дійсно має унікальні передумови для розвитку чорної металургії та експорту її продукції. Однак за нинішньої товарної структури експорту продукції чорної металургії можливості трансформації її географічної структури вельми обмежені. Адже в товарній структурі експорту продукції вітчизняної чорної металургії переважають товари з низькою часткою доданої вартості в ціні готового продукту. Це посилює залежність експорту продукції українського гірничо-металургійного комплексу від коливань кон'юнктури світового ринку чорних металів й сировини для їх виробництва. І такий високий ступінь залежності зберігатиметься, допоки не відбудуться суттєві зміни в товарній структурі виробництва й експорту вітчизняної чорної металургії та гірничо-металургійного комплексу в цілому, а роль українського національного ринку як споживача металопродукції радикально не зросте.

У цілому, у найближчій перспективі, як зазначають фахівці Національної металургійної академії України Д. Козенков і О. Цимбалюк (м. Дніпропетровськ), розвиток металургійної галузі в Україні відбуватиметься під впливом дії таких світових тенденцій :

– уповільнення зростання світової економіки, яке прогнозується міжнародними організаціями, що вплине на скорочення попиту і відповідне зниження світових цін на металопродукцію;

– введення за кордоном нових виробничих потужностей виплавки сталі. Основні країни-покупці металу починають створювати власні виробництва, знижуючи закупівлі металу за кордоном. Так, Іран планує значно збільшити виробництво сталі і стати одним з основних експортерів сталевого прокату в Близькосхідному регіоні. Проекти щодо введення нових потужностей уже реалізуються в країнах Азії та Африки, зокрема, у Туреччині та Єгипті;

– зростання конкуренції серед виробників залізорудної сировини. Наприклад, Китай на 45 % забезпечує внутрішні потреби в залізорудній сировині. На цьому тлі попит на сировину для металургії буде знижуватися, спричиняючи зниження ціни на металопродукцію.

Тому основними географічними ринками для експортерів продукції українського гірничо-металургійного комплексу, і насамперед – металопродукції, у найближчому майбутньому залишатимуться країни Європи, СНД, Близького Сходу, можливо Східної та Південно-Східної Азії. Частки цих макрорегіонів у сукупному українському металургійному експорті рік до року можуть трохи змінюватись, наприклад, у контексті запровадження Росією та іншими країнами Митного союзу антидемпінгових санкцій проти українських металургів. Однак ці зрушення не будуть радикально змінювати загальну географію вітчизняного металургійного експорту. Звичайно, якщо країни Митного союзу не вдадуться до радикальних обмежень на імпорту української металургійної продукції або ж Китай не переорієнтує частину експорту свого металу на потреби власного машинобудування та будівництва. За словами експертів, основними конкурентами українських металургів на світовому ринку є підприємства Китаю, Росії та Туреччини.

Водночас не можна казати, що вітчизняні металурги не мають позитивних здобутків на зовнішніх ринках після завершення останньої глобальної фінансово-економічної кризи. Наприклад, Україна майже витіснила з турецького ринку металопродукції Росію. Українські металурги доволі успішно конкурують на ринках Близького Сходу та Африки з Китаєм завдяки відносно вигіднішому географічному положенню, що забезпечує економію на поставках продукції покупцям. Також експерти наголошують, що останнім часом підтримку попиту на вітчизняний метал надали заборона експорту напівфабрикатів з Індії, а також низька якість китайської сировини, через що європейські і близькосхідні споживачі віддають перевагу більш якісній продукції, у тому числі, українській. І така ситуація може зберегтись у найближчій перспективі. Хороші перспективи найближчим часом матиме експорт української залізорудної сировини до Європи, Китаю й Туреччини. Як зміняться перспективи експорту продукції українського гірничо-металургійного комплексу в контексті задекларованих Президентом України намірів підписати в недалекому майбутньому Угоду про асоціацію з ЄС, але вже на ахових умовах, поки не ясно.

Однак у будь-якому випадку перспективи радикальної диверсифікації географічної структури експорту продукції вітчизняної металургії, у тому числі

й освоєння нових іноземних ринків, залежать від удосконалення асортименту товарів ГМК у бік зростання частки більш високотехнологічної продукції. Звичайно за умови здійсненням ефективної української зовнішньоекономічної політики на засадах приватно-державного партнерства, оскільки вітчизняний гірничо-металургійний комплекс для цього вимагає значних інвестицій у свою модернізацію.

Що ж стосується географії українського агропромислового експорту, то поки вона розширюється, наприклад, у формі виходу на ринки країн Латинської Америки, насамперед завдяки збільшенню обсягів експорту зерна, а також значних обсягів експорту насіння соняшника. Як зазначалося вище, вітчизняні продавці сільськогосподарської продукції останнім часом значно збільшили її поставки на вже освоєні ними раніше ринки.

Але, якщо говорити про диверсифікацію географічної структури експорту українських готових харчових продуктів, то тут орієнтація поставок на пострадянські країни, і на Росію, насамперед, зберігається. І саме підприємства вітчизняної харчової промисловості вимагають особливо значних інвестицій у свою модернізацію та маркетингову діяльність на міжнародних ринках з метою диверсифікації географічної структури експорту готових харчових продуктів. Адже в іншому випадку вони значною мірою залишатимуться заручниками російсько-українських політичних відносин. Утім, навіть за найсприятливіших обставин і здійсненні зазначених вище інвестицій, принаймні тричотири роки знадобиться для суттєвих змін у географічній структурі експорту українських готових харчових продуктів і радикального послаблення загрози негативного впливу зовнішньополітичних чинників на цей експорт.

Поряд із цим, як зазначалося вище, потенційно національний агропромисловий комплекс може служити основою для розвитку цілком конкурентоспроможного за міжнародними нормами кластера української економіки. Адже, як зазначають деякі експерти, якби у вітчизняних аграріїв була сьогодні можливість купити все, що їм необхідно, то на одноразове відновлення техніки вони витратили б близько 30–40 млрд дол. США. Це і є сміливість цього ринку в Україні, що й означає економічну доцільність виробництва техніки на нашій території. Але потрібно чітко розуміти, що щодня світові лідери з виробництва техніки вкладають серйозні кошти в науково-дослідну роботу: розробку нових моделей, окремих вузлів і елементів. Так, у великій міжнародній корпорації в середньому 2–3 % загального обороту йде на ці цілі. Тобто для успішної конкуренції українському приватному бізнесу або державі необхідно буде витратити на це як мінімум не менші кошти. Тому Україні, на думку цих експертів, потрібна інша стратегія: ми не повинні намагатися конкурувати зі світовими виробниками. Нам слід створити всі умови для того, щоб цю техніку вони виробляли в Україні, що створить відповідно додаткову кількість робочих місць і додаткові надходження до бюджету у вигляді податків.

Утім, на думку тих же експертів, на шляху реалізації такого сценарію існують серйозні перешкоди. Зокрема, техніка українського виробництва для отримання відповідної державної підтримки її випуску повинна містити не менш 60 % комплектуючих місцевого походження. Однак на сьогодні місцеві виробники не в змозі забезпечити відповідні поставки в належному обсязі. Тому висловлюється пропозиція щодо залучення в цей сегмент вітчизняного машинобудування провідних світових компаній для виробництва відповідної продукції в Україні. Вироблену таким чином сільськогосподарську техніку, на думку авторів цієї ідеї, можна було б продавати не лише в Україні, а й експортувати до країн Східної Європи, де подібна техніка практично не випускається.

Правда, у згаданому дослідженні належним чином не розглянуто мотивації поведінки на ринку провідних іноземних гравців техніки для агропромислового комплексу, механізми їх залучення в Україну та обсяги інвестицій, потрібні для реалізації запропонованого плану. Без таких деталей наведена вище пропозиція виглядає вельми утопічною. Адже аграрний потенціал України протягом усього періоду її державної незалежності не приваблював великих іноземних інвестицій у сферу виробництва техніки для агропромислового комплексу, то й не зрозуміло, чому це має статися найближчим часом.

Створення на базі національного агропромислового комплексу цілком конкурентоспроможного за міжнародними нормами кластера української економіки, який мав би охопити агропромислове виробництво й відповідні галузі машинобудування та хімічної промисловості, потребує цілеспрямованих зусиль та значних початкових інвестицій (хоча б і у формі пільгових кредитів) з боку держави. Утім, найближчим часом на те й інше, мабуть, годі розраховувати, насамперед через наближення президентських виборів в Україні та зростаючий дефіцит державного бюджету. Тому в кращому випадку якихось суттєвих зрушень у цьому напрямі можна буде очікувати не раніше 2016 р., а найімовірніше – ще пізніше. Хоча, звичайно, функціонування подібного кластера виробництв сприяло б подальшому розвитку вітчизняної економіки та зміцненню її експортних позицій.

У контексті українсько-російських відносин останнім часом доволі багато уваги в ЗМІ приділяється перспективам розвитку вітчизняної авіакосмічної промисловості. Дійсно, підприємства цієї галузі мають надзвичайно тісні економічні зв'язки з Росією. Як повідомляють вітчизняні ЗМІ, наприклад, запорізький завод «Мотор Січ» у 2011 р. уклав великий п'ятирічний контракт на постачання «Вертольотам Росії» 1,3 тис. двигунів на суму 1,2 млрд дол. США. Це підприємство також виконує довгостроковий контракт із військовим відомством РФ на постачання двигунів для 55 літаків Як-130. Але треба врахувати, що, як і багато великих машинобудівних підприємств, «Мотор Січ» витрачає на створення машин два-три роки. Тобто нині на підприємстві працюють над замовленнями, розміщеними кілька років тому. Що буде після виконання цих контрактів, публічно прогнозувати поки ніхто ніхто з керівників

заводу «Мотор Січ» не береться. До того ж Росія, згідно з повідомленнями ЗМІ, нещодавно запустила в експлуатацію на своїй території виробництво моторів до гелікоптерів аналогічних тим, які випускає «Мотор Січ», порушивши таким чином монополію цього українського підприємства з виробництва подібної техніки на теренах колишнього СРСР. І хоча новостворене підприємство поступається за своїми виробничими можливостями заводу «Мотор Січ», небезпечний для українських експортерів машинобудівної продукції прецедент уже створено.

Як зазначалося вище, після грудневої (2013 р.) зустрічі президентів України та Росії зажеврїла надія щодо поліпшення умов розвитку й збільшення обсягів експорту безпосередньо в галузі літакобудування. Утім, про конкретні параметри й можливі результати такого співробітництва говорити поки завчасно через брак відповідної конкретної інформації. Тому українській стороні не варто полишати зусиль з географічної диверсифікації експорту продукції авіакосмічної промисловості попри всі складності цього процесу. Позитивним прикладом у цій сфері є співробітництво з Бразилією з реалізації проекту «Алькантара», який передбачає запуск українських ракет-носіїв «Циклон-4» з космодрому на території цієї країни. Ще одним важливим досягненням у розвитку відносин між нашими країнами є створення «Сухого космодрому». Фахівці запевняють: ця програма дасть можливість Україні та Бразилії зробити новий крок в освоєнні космічного простору.

Як наголошувалося вище, останнім часом російською стороною на офіційному рівні в доволі загальному плані було озвучено перспективи розвитку російсько-українського співробітництва в літакобудуванні та виробництві ядерного палива для АЕС. Стосовно ж інших галузей українського машинобудування, навіть такої, вельми умовної конкретики в пропозиціях з об'єднання зусиль щодо їх подальшого розвитку, як та, що була публічно продемонстрована щодо літакобудування та виробництва ядерного палива для АЕС, російська сторона не виявляла.

З цього приводу виникає ряд зауважень. Російські посадовці ведуть розмови про необхідність російсько-українського співробітництва в машинобудуванні, у сфері застосування високих технологій. Водночас, як зазначалося вище, російською стороною проводиться цілеспрямована політика щодо імпортозаміщення поставок ряду товарів українського машинобудування. Причому, наприклад, перспективи російсько-українських відносин у галузі залізничного машинобудування, український експорт продукції якого до Росії останніми роками в рази перевищував український експорт продукції авіакосмічної галузі, публічно російською стороною не озвучувались.

Однак, на думку економістів Міжнародного валютного фонду (МВФ), Росії потрібні структурні реформи, оскільки модель останнього десятиліття, заснована на використанні незадіяних потужностей в умовах зростання цін на нафту, більше невідтворювана. А це означає скорочення попиту на продукцію ма-

шинобудуванняв Росії (а відповідно – і скорочення обсягів експорту продукції українського машинобудування) у короткотерміновій, а можливо, і в середньотерміновій перспективі. Адже Росії потрібні структурні реформи, які, по суті, поки не проводяться, що й позначається на обсягах та структурі експорту – імпорту цієї країни.

Варто водночас згадати, як восени 2013 р., відповідаючи на запитання одного з кореспондентів «Що Росія буде робити при реалізації несприятливого сценарію, якщо Україна все-таки підпише угоду про асоціацію (з ЄС. – Ред.)? Яка наша стратегія?» радник російського президента С. Глазьев дав таку відповідь. «Ми будемо намагатися зберегти ті центри економічної активності й виробництва (в Україні. – Ред.), які нам потрібні для кооперації, і будемо прагнути втримати технології, які були спільно розроблені і які нам необхідні. Буде діяти режим максимального сприяння з перенесення технологій і навіть виробництв у Росію, що ми вже спостерігаємо в прикордонних регіонах і навіть у Москві, де великі українські промисловці прагнуть створити опорні пункти для виготовлення своїх товарів. Інтеграція буде набувати характеру порятунку тієї частини українського науково-технічного потенціалу, який необхідний нам (Росії. – Ред.) для підтримки виробництва складних продуктів. Ці заходи будуть поєднуватись із політикою імпортозаміщення українських товарів, у міру того як європейська конкуренція буде знищувати українських товаровиробників.

Процес буде розтягнутий років на п'ятнадцять, але Україні він не дає перспектив розвитку, тому що всі нові виробництва й технології будуть у цьому випадку розвиватися у Росії. Це вже видно на прикладі виробництва авіаційних двигунів: усі значні витрати на НДДКР (науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. – Ред.), які ми сьогодні робимо, здійснюються в російській частині, хоча ми могли б і разом усе це робити».

Однак сценарій, який С. Глазьев описував як майбутній на випадок підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС, фактично вже давно реалізується Росією на практиці. І яскравими прикладами такої політики, як було зазначено вище, служать саме сфери авіаційної промисловості та вагонобудування. Шляхом заміщення українського імпорту в цих галузях Росія почала просуватись ще задовго до того як Україна почала підготовку Угоди про асоціацію з ЄС. Та й керівник запорізького заводу «Мотор Січ» регулярно демонстрував свою відданість тісній не лише економічній, а й політичній співпраці з Росією. Тому є всі підстави вважати, що російська сторона й надалі (хоча цілком імовірно не такими форсованими темпами й не так демонстративно) проводитиме політику імпортозаміщення української машинобудівної продукції. Це, мабуть, стосуватиметься як виробництв критично важливих з точки зору випуску необхідної російській стороні продукції (наприклад, авіакосмічна та оборонна промисловість), так і надлишкових виробництв аналогічних українським, що залишились у спадок від СРСР (наприклад, вагонобудування).

Тому для означених галузей українського машинобудування географічна диверсифікація експорту продукції є запорукою їх майбутнього розвитку. Звичайно, навіть за умов негайного об'єднання в цьому напрямі зусиль підприємців і держави певних втрат у обсягах вітчизняного машинобудівного експорту, насамперед у галузі залазничного машинобудування, запобігти не вдасться. Та й нинішня соціально-політична ситуація в Україні не сприяє проведенню з боку держави відповідної фінансово-екномічної політики щодо підтримки вітчизняного машинобудівного експорту. Однак рухатись у зазначеному напрямі вкрай необхідно, оскільки тільки так можна домогтися належного розвитку експорту продукції українського машинобудування.

До речі, попри усталені стереотипи щодо неконкурентоспроможності продукції вітчизняного машинобудування на ринках розвинутих країн, ряд українських машинобудівних підприємств доволі непогано почувається на європейському ринку. Зокрема, за повідомленнями деяких ЗМІ, на XXV конференції (листопад 2013 р.) Донецької обласної організації Партії регіонів у Донецьку депутат Верховної Ради від Партії регіонів, президент «Групи Норд» (Донецьк) В. Ландик заявив, що умови для збуту холодильників «Норд» кращі у Євросоюзі, ніж у Митному союзі. Так само якість вітчизняних агрегатів для малої вітроенергетики дає змогу вітчизняним виробникам упевнено почувати себе в конкуренції не тільки в Україні, а й у Європі. До деяких держав СНД українські агрегати для малої вітроенергетики вже експортуються, а до деяких, очевидно, будуть експортуватись у недалекому майбутньому.

Також український машинобудівний експорт має непогані перспективи на таких ємних ринках, як індійський та китайський. Щоправда, при цьому багато уваги треба приділяти механізмам захисту відповідної української інтелектуальної власності. Особливо актуальні такі заходи для ринку Китаю в контексті досвіду нещодавнього суттєвого загострення російсько-китайських економічних відносин у сфері оборонно-промислового комплексу.

Крім того, нові перспективи відкриваються перед українськими експортерами у зв'язку з очікуваним приєднанням України до угоди про держзакупівлі (УДЗ) у рамках Світової організації торгівлі (СОТ). Це дасть змогу українським компаніям брати участь у конкурсах на надання товарів та послуг державним компаніям й органам влади держав, що приєдналися до угоди, та вийти на ринок держзакупівель 40 країн, у тому числі держав ЄС, а також Канади, Ісландії, Ізраїлю, Кореї, Гонконгу, Норвегії, Сингапуру, США і деяких інших. Натомість Україна повинна буде надати іноземним компаніям недискримінаційний доступ до участі в державних закупівлях, які організують її державні органи і контрольовані державою компанії. До речі, саме в рамках СОТ, як наголошує багато експертів, Україна повинна й може проводити послідовну політику із захисту своїх інтересів, у тому числі з використанням заходів з диверсифікації географічної структури свого експорту (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: Державна*

служба статистики (<http://www.ukrstat.gov.ua>; *ВЛАСТИ.НЕТ* (<http://vlasti.net>). – 2013. – 27.09; *Голос Столицы* (http://newsradio.com.ua/rus/2013_11_06); *Дзеркало тижня*. – 2013. – № 41, 46 – 48; *Електронні Вісті* (<http://elvisti.com>). – 2013. – 11.10; *Инвестгазета*. – 2013. – № 9; *Коментарі*. – 2013. – № 43; *Компаньон* (<http://www.companion.ua/articles/content?id=250298>); *Контракты.Уа* (<http://kontrakty.ua>). – 2013. – 11.11; *Корреспондент*. – 2013. – № 35; *Левый берег*. – (<http://economics.lb.ua/state>). – 2013. – 6, 11.11; *ПРАВДИНФОРМ* (<http://www.trueinform.ru>). – 2013. – 7.11; *Сайт ООО «АМАКО Украина»* (<http://www.amacoint.com>). – 2013. – 13.08; *УкрАгроКонсалт* (<http://www.ukragroconsult.com>). – 2013. – 16.10; *Українська електронна торгова площа* (<http://www.uetp.com.ua>). – 2013. – 28.10; *Український союз промисловців і підприємців* (<http://www.uspp.org.ua>). – 2013. – 23.11; *11 канал* (<http://www.11channel.dp.ua>). – 2013. – 12. 11; *Inpress.ua* (<http://inpress.ua/ru>). – 2013. – 19.09; *UAEnergy* (<http://www.uaenergy.com.ua>). – 2013. – 18.06).

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

У рамках перебування української делегації на чолі з Президентом України з офіційним візитом у Турецькій Республіці, за результатами третього засідання Стратегічної ради високого рівня під співголовуванням Президента України В. Януковича та Прем'єр-міністра Турецької Республіки Реджепа Тайіпа Ердогана підписано ряд двосторонніх документів.

Зокрема, у присутності Президента України та Прем'єр-міністра Туреччини підписано Виконавчу програму між урядом України та урядом Турецької Республіки в галузі освіти на 2013–2015 роки.

Урядом України міністра освіти і науки України Д. Табачника уповноважено підписати цю Виконавчу програму. Її підписання сприятиме активізації співробітництва між Україною та Турецькою Республікою в галузі освіти, обміну досвідом у сфері управління системою освіти та її модернізації, а також популяризації в Турецькій Республіці можливостей навчальних закладів України у сфері міжнародної освіти.

Як зазначає прес-служба Міністерства освіти і науки України (МОН), завдяки підписаному документу відбудеться налагодження прямих зв'язків між навчальними закладами обох держав, розвиток різних форм взаємовигідного співробітництва між ВНЗ, вивчення та викладання української мови в Турецькій Республіці та турецької мови в Україні, підготовка спільними зусиллями вчених-істориків та вчителів-практиків обох країн навчального посібни-

ка з історії для загальноосвітніх шкіл України і Туреччини, проведення конференцій, семінарів, круглих столів, спільних олімпіад, конкурсів тощо.

Підписання Виконавчої програми посилить можливості реалізації зовнішньополітичних інтересів України, надасть імпульс розвитку українсько-турецького співробітництва в галузі освіти та забезпечить успішне формування позитивного іміджу нашої держави (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/73859.html>), – 2013. – 10.10).

* * *

Українські вчені брали участь у будівництві адронного колайдера в Женеві, тепер вони зможуть на базі колайдера проводити самостійні дослідження в галузі фізики високих енергій, включаючи процеси в космосі. Так прокоментував повідомлення про прийняття України в асоційовані члени CERN заступник директора ДП «Науково-дослідний технологічний інститут приладобудування (НДТП)» Державного космічного агентства України, заслужений діяч науки і техніки професор В. Борщов.

За його словами, асоційоване членство України в CERN забезпечує інвестиції у розвиток вітчизняної науки і техніки, включаючи створення нових робочих місць. «Щодо нашого інституту, то лише за останні кілька років ми отримали лаву нових технічних рішень з використання сонячної енергії у космосі та на землі. Завдяки асоційованому членству в CERN ми зможемо продовжити розробку модулів для виявлення енергії та швидкості руху часток, що отримуються при зіткненні пучків протонів у колайдері», – підкреслив учений (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/73741.html>), – 2013. – 4.10).

* * *

Донецький національний медичний університет (ДНМУ) присєднався до Великої хартії університетів Європи. Підписання Великої хартії університетів допомагає ВНЗ інтегруватися в Болонський процес. Це не лише дає визнання на міжнародному рівні вищого навчального закладу, а й висуває ряд вимог до рівня освіти у ВНЗ.

За словами ректора ВНЗ Ю. Думанського, інтеграція в Болонський процес покликана сприяти європейській співпраці університетів та усуненню перешкод на шляху мобільності студентів і викладачів у межах країн-учасниць (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/73574.html>), – 2013. – 26.09).

* * *

Молодые ученые-изобретатели Восточноукраинского национального университета им. В. Даля получили восемь золотых и четыре серебряных медали на Международном конкурсе молодежных инноваций и разрабо-

ток «Новое время». Конкурс состоялся в рамках Салона изобретений и новых технологий «Новое время» и проходил в Украинском культурно-информационном центре Севастополя. В настоящее время этот Салон является основным мероприятием, которое проводит Международная федерация ассоциаций изобретателей (IFIA).

В этом году ученые-изобретатели Восточноукраинского национального университета представили 12 конкурсных работ, восемь из которых были особо отмечены международным жюри и получили золотые награды. Еще четыре проекта были удостоены серебряных наград.

Награды высшей пробы получили: С. Ключев (с работой «Трехосная тележка железнодорожной транспортной единицы»), О. Просвирина («Способ использования воздуха при торможении локомотива»), А. Дегтярева («Устройство для измерения поглощения ультразвука в волноводах»), Н. Горбунов («Способ получения жидкого и газообразного топлива из отходов резино-масляных материалов транспортных средств»), К. Чернышева («Способ получения порошка меди из лома проводников тока»), В. Чмельов («Способ снижения износа колесных пар»), С. Ленич («Газоструйный измельчитель»), А. Петров («Устройство для глушения средств передачи, регистрации и приема информации»). Серебряные медали Салона получили А. и Я. Левашовы («Устройство для смазки гребней колес рельсового транспортного средства»), С. Ткач («Устройство для магнитного разделения сыпучих материалов»), А. Олейникова («Термоэлектрический тепловой насос») и С. Леонова («Вагон-хоппер для перевозки сыпучих грузов»).

ВНУ им. В. Даля награжден золотой медалью Дипломом «За весомый вклад в развитие инновационной деятельности в Украине и международное научно-техническое сотрудничество». Президент международного жюри П. Фюмьер (г. Брюссель, Бельгия) и почетный президент Салона А. Онипко (г. Киев, Украина) отметили ВНУ им. В. Даля как один из ведущих учебно-научных комплексов Украины (*Луганский вуз представил на Салоне изобретений и новых технологий инновационные разработки и получил медали // ОстроВ (<http://www.ostro.org/lugansk/society/news/427988/>). – 2013. – 2.10*).

Перспективні напрями розвитку української науки

Івано-Франківський національний університету нафти і газу (ІФНТУНГ) відкрив Центр відновлюваної енергії. Центр відновлюваної енергії – це черговий крок у реалізації прийнятої Програми енергозбереження ІФНТУНГ та Міністерства освіти і науки України, зміст якої полягає в системній роботі з питань розробки та реалізації інноваційних проектів з підвищення енергоефективності. Реалізація цієї Програми, зокрема, дала можливість

ВНЗ практично завершити перехід до енергетичної незалежності та перейти на автономне забезпечення теплом усього університетського комплексу.

Ідея Центру відновлюваної енергії реалізована як науково-дослідний полігон, де досліджуватиметься використання альтернативних джерел енергії у вигляді комплексного проекту для теплопостачання приміщень спортивного комплексу та гарячого водопостачання й нагріву води в плавальному басейні університету. До складу цієї системи входить збудована дахова газова мінікотельня потужністю 800 кВт, сонячна теплова станція на основі системи сонячних колекторів потужністю 100 кВт та рекупераційна установка. Вартість такого комплексу становила близько 2,5 млн грн, а загальна щорічна економія коштів у результаті його введення в експлуатацію становитиме близько 400 тис. грн (*Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua/news/73528.html>). – 2013, – 24.09*).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

18 вересня 2013 р. о 17 годині 58 хвилин за київським часом із Центру космічних польотів на острові Уоллопс (США) успішно проведено другий пуск нової ракети-носія Антарес. Головний розробник ракети-носія – корпорація Orbital Science Corporation (США). Ракета складається з двох ступеней. Основна конструкція першої ступені ракети-носія «Антарес» розроблена конструкторським бюро «Південне», виготовлена Південним машинобудівним заводом у кооперації з українськими підприємствами «Хартрон-Аркос» (Харків), «Київприлад» (Київ), «Хартрон-ЮКОМ» (Запоріжжя), «ЧЕЗАР-РА», «РАПІД» (Чернігів) та ін. Підготовка ракети-носія «Антарес» до запуску, її випробування і пуск виконані за участі фахівців ДП «Південне», ДП «ВО Південний машинобудівний завод», НВО «Хартрон-Аркос». Українські фахівці в повному обсязі забезпечили виконання всіх операцій у своєму секторі відповідальності. Ракета-носієй призначена, у першу чергу, для доставки вантажів на Міжнародну космічну станцію, а також для запуску комерційних і державних космічних апаратів. Ракета-носієй складається з двох ступенів і космічного вантажного корабля «Сігнус» (третя ступень).

Завдання пуску виконано. Програма доставки вантажів на міжнародну космічну станцію передбачає запуск 10 ракет-носіїв «Антарес».

Кооперація учасників програми «Антарес» є унікальною, оскільки в межах цієї програми українська сторона вперше виконує весь комплекс робіт з проектування, відпрацювання та виготовлення матеріальної частини основної конструкції I ступені для ракетоносія, на замовлення Національного космічного агентства США (*Дніпропетровська обласна державна адміністрація ([http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/\(docweb\)F07D0666E9AEF119C257BEB002C6948?OpenDocument](http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/(docweb)F07D0666E9AEF119C257BEB002C6948?OpenDocument)). – 2013. – 19.09*).

Здобутки української археології

Українські та польські науковці віднайшли релікти фундаментів та стін катедральної церкви Пресвятої Богородиці XIII ст., де, за літописами, був похований король Данило Галицький. Перша згадка про цю церкву сягає 1253 р. Згодом вона ще кілька разів згадується в літописах, але у XVIII ст. стару катедру розібрали і на її місці звели нову будівлю. Сліди старої катедри загубилися, і до сьогодні місце її розташування не було відомим.

Завдяки плідній пошуковій роботі львівських істориків та архітекторів у польському місті Холм знайдено місце, де в середині XIII ст. королем Данилом була збудована найбільша на теренах Галицько-Волинського князівства знаменита церква, і де, за згадками, він був похований. Визначено й місце, де був встановлений саркофаг з його останками.

«Розпочаті дослідження вимагають продовження не тільки в археологічному плані, а й виконання комплексу лабораторних досліджень, подальших архівно-історичних пошуків, проведення консерваційних робіт щодо виявлених субстанцій та предметів, – ідеться у звіті керівника української групи дослідників М. Бевза. – Віднайдені знахідки в майбутньому необхідно музеєфікувати. Це складне завдання, тому воно вимагає концентрації наукових зусиль та достатніх коштів на консерваційно-реставраційні роботи і на влаштування експозиції підземних об'єктів».

Відкриті археологічні залишки катедри слід оголосити пам'яткою археології та архітектури Польщі. У силу особливостей об'єкта було б доцільно розширити коло учасників проекту і в перспективі, крім польської та української сторін, залучити до наукових досліджень представників інших країн, насамперед тих, які були історично причетні до подій XIII ст. – Угорщини, Швеції, Австрії, Литви, Чехії та Словаччини, пише у звіті М. Бевза.

25 березня 2013 р. між Фондом Порошенка та Інститутом археології Польської академії наук було підписано рамкову угоду щодо проведення археологічних досліджень на території Замкової гори в польському місті Холм, де розташований Собор Різдва Пресвятої Богородиці. У травні цього року спільне дослідження розпочали (*Учені віднайшли місце поховання Данила Галицького // Галицький кореспондент (<http://www.gk-press.if.ua/node/10186>). – 2013. – 4.10.*)

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Конотопський завод «Авіакон» отримав замовлення Міністерства оборони України на капітальний ремонт вертольотів Мі-24 з дообладнанням

під вимоги ООН і стандарти ІКАО. «Інноваційний підхід до виробництва, висока якість продукції Конотопського підприємства дозволить виконати серйозне державне замовлення, яке відповідатиме європейським стандартам», – прокоментував начальник управління промисловості облдержадміністрації С. Крестенков.

Ремонту з дообладнанням підлягають три вертольоти типу Мі-24, з яких один призначений для підготовки льотного складу, відібраного у 18-й окремий вертолітний загін Місії ООН зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго, і два будуть спрямовані в 56-й окремий вертолітний загін Місії ООН у Ліберії.

Державне підприємство «Конотопський авіаремонтний завод «Авіакон» отримало держзамовлення на 44,579 млн грн і має закінчити ремонтні роботи до 12 грудня цього року (*Сумська обласна державна адміністрація (<http://sm.gov.ua/ru/2012-02-03-07-53-57/4097-na-sumshchyni-remontuvaty-mut-helikoptery.html>). – 2013. – 8.10).*

Інноваційні розробки та технології

У Луганську інженер-механік Ю. Любченко винайшов пристрій, здатний перетворити будь-який двигун на механізм, що працює буквально на повітрі. Сам винахід є поки що лише на папері, проте, конструктор вже виготовляє перші окремі деталі й обіцяє, що до кінця року повністю створить прототип (*Освітній портал (<http://www.osvita.org.ua/news/73553.html>). – 2013. – 25.09).*

* * *

Ефективний та економічний пристрій електрочистки діелектричних рідин та газів, який можна застосовувати як у промислових масштабах, так і у власних домівках, розробив одинадцятикласник, слухач Малої академії наук О. Дерновий.

«Основний недолік звичайних фільтрів у тому, що вони потребують додаткового очищення або заміни. Моя розробка забезпечує практично незмінну якість очистки. Таким чином ми можемо забезпечити найвищий ступінь очищення при мінімальних затратах», – зазначив він.

За словами винахідника, пристрій очищує завдяки електричному струму. Енергоспоживання при цьому є дуже малим, оскільки електроенергія необхідна лише для створення електричного поля мінімальної напруги, яке б забезпечило притягування часточок бруду до електродів.

Учень київської школи № 178 почав працювати над електроочисткою 1,5 роки тому. На сьогодні він має вже чотири запатентовані винаходи. Пристрій електрочистки нині перебуває на розгляді патентного бюро. На думку винахідника, у майбутньому фільтр можна буде використовувати там, де

виникатиме потреба очистки повітря чи води, причому незалежно від обсягів фільтрації. Передбачається, що вартість фільтра буде невисокою та залежатиме від потужності. Бажаючі зможуть купувати таку кількість спеціальних модульних капсул, яка необхідна для очистки конкретного обсягу газів чи рідин (*Освітній нормал* (<http://www.osvita.org.ua/news/73753.html>). – 2013. – 4.10).

Енергоощадні технології

В Луганске презентovali технологію и оборудованіе приготовления и сжигания водоугольного топлива (ВУТ), которую разработал институт ПАО НИПКИ «Углемеханизация».

ВУТ – это смесь тонкодисперсного угля, воды и химдобавок. Оно применяется для сжигания в топках теплоагрегатов различного назначения (таких как котлы, сушильные установки, термомечи и пр.) для замены традиционных видов топлива (природный газ, жидкое топливо, сортовых углей).

По словам председателя правления ПАО НИПКИ «Углемеханизация», директора института А. Кузнецова, это пригодно для котлов, которые используются в Украине до уровня тепловых электростанций крупных ТЭЦ. Это уровень бытовых, промышленных котлов, ЖКХ.

Само топливо по виду напоминает мазут. Разработчики говорят, что оно не токсично, не пожароопасно, не взрывоопасно. Его приготовление осуществляется индивидуально по месту его сжигания или на групповых пунктах централизованно с последующей его доставкой к месту сжигания. Само сжигание возможно в теплоагрегатах любой конструкции после незначительной модернизации горелочных устройств.

Как рассказал А. Кузнецов, стоимость 1 Гкал тепла при сжигании ВУТ в 2–4 раза ниже в сравнении с использованием природного топлива. «Если взять уголь – то при нынешней стоимости порядка 92 дол., это 470 грн за тонну, и теплоте сгорания от 6 до 7 тыс. – удельная стоимость единицы тепла, одной гигакалории, получается 125 грн. То есть один к четырем стоимость тепла, того же количества тепла, полученного от сжигания угля, в четыре раза ниже стоимости газообразного топлива», – отметил он.

Данный проект, презентованный в Луганске, может применяться на всей территории Украины (*В Луганске презентovali унікальну технологію и оборудованіе // Ракурс плюс* (<http://rakurs.pl.ua/novosti-luganska-i-luganskojj-oblasti/122361-v-luganske-prezentovali-unikalnuju.html>). – 2013. – 2.10).

* * *

На Луганщине реализовано 15 проектов по Программе малых грантов Глобального экологического фонда Программы развития ООН в Украи-

не (ПМГ ГЕФ ПРООН в Україні. Из них девять направлены на предотвращение изменения климата путем энергосбережения и практического использования альтернативных источников энергии. В частности, комплексный демонстрационный проект «Энергосбережение и использование энергии солнца» включает в себя три проекта и реализован на базе Тепличанского дошкольного заведения образования общего развития детского ясли-сада «Сказка» (сел. Тепличное г. Александровск Артемовский район г. Луганска).

В ходе проекта «Демонстрационный проект сокращения потребления энергии путем энергосбережения» на первом этапе было проведено комплексное энергетическое обследование здания детского сада и сделан энергоаудит помещения. Следующим этапом стала замена 39 окон и восьми дверей на энергосберегающие (металлопластиковые). Проект «Использование энергии солнца для получения электроэнергии» позволил установить фотоэлектрическую станцию. Фотомодули производят 1080 Вт электрической энергии в час при условии солнечной инсоляции 1000 Вт/м². В результате в летнее время получаем 4,8 кВт/ч за сутки, в зимнее время – 1,2 кВт/ч, весной – 3,6 кВт/ч, осенью – 2,5 кВт/ч. В рамках проекта «Сокращение выбросов парниковых газов путем использования возобновляемой энергии солнца для нагрева воды» здание детсада оборудовано гелиосистемой для обеспечения автономным горячим водоснабжением. Гелиосистема представляет собой оборудование для нагревания воды, состоящее из солнечных коллекторов, системы управления с насосом и бака-аккумулятора. Солнечные коллекторы в летнее время в среднем производят около 85 тыс. кДж (то есть приблизительно 26 кВт/ч), в зимнее время – почти 20 тыс. кДж (приблизительно – 5 кВт/ч). В результате реализации проекта удастся экономить более 500 кВт электроэнергии в месяц. В 2011 г. в рамках проекта «Использование энергии ветра – перспективный путь развития возобновляемой энергетики» на территории городской больницы в г. Брянка установлен ветрогенератор «EuroWind 2» мощностью 3 кВт. Объем производства электроэнергии в месяц составляет 480 кВт при условии средней скорости ветра 6 м/с. Также были реализованы проекты «Демонстрация возможности использования свалочного газа для производства электроэнергии на примере Луганского полигона ТБО» и «Повторное использование мусора и отходов для получения биогаза и его использования для получения электроэнергии».

В направлении внедрения технологий энергосберегающего освещения в 2011–2013 гг. ПМГ ГЕФ реализовано три проекта. В рамках проектов «Использование эффективных методов, необходимых для энергосбережения» и «Привлечение жителей и органов местного самоуправления к процессу энергосбережения» было передано 3 тыс. энергосберегающих лампочек школам Красnodонского района и 3500 – школам и больницам Станично-Луганского района Луганской области. Проектом «Наш район – светлый и экономный» передано 2300 энергоэффективных ламп мощностью 46 Вт в «Горсвет» в

г. Луганск для освещения Ленинского района, который охватывает около 100 улиц. Двумя проектами «Демонстрация возможности сокращения парниковых газов путем проведения кампании поддержки использования немоторизованных видов транспорта» и «Демонстрация возможности использования велосипедов для сокращения выбросов парниковых газов» передано соответственно 125 и 122 велосипеда в Станично-Луганском и Краснодонском районах работникам образования, здравоохранения, культуры и социальной защиты.

Кроме того, были реализованы проекты, направленные на создание сети общественных организаций природоохранной направленности, экологической газеты «Экодень» и сайта, мониторинг выбросов парниковых газов с помощью передвижной лаборатории, изучение структуры твердых бытовых отходов и сбережение биоразнообразия путем работы над созданием национального природного парка «Кременские леса».

В 2013 г. начали свою деятельность еще 15 проектов, шесть из которых направлены на предотвращение изменения климата с помощью энергосбережения и практического использования источников энергии. Проектами предусмотрено: оборудование солнечными сушилками усадеб сельского зеленого туризма; установка солнечных коллекторов для горячего водоснабжения и солнечных батарей для внутреннего и внешнего освещения детского дома в с. Камышное; установка солнечного коллектора для горячего водоснабжения в коммунальном учреждении «Дошкольное учебное заведение ясли-сад № 38 г. Луганска»; нагрев воды в бассейне тепловыми насосами в коммунальном внешкольном заведении «Оздоровительный детско-юношеский комплекс «Юность»; использование степной биомассы для обогрева объектов социальной инфраструктуры Кременского района.

Пять проектов направлены на сбережение биоразнообразия: развитие «зеленого туризма» в Сватовском районе; создание условий для открытия Национального природного парка «Кременские леса»; детализация экологической сети природно-заповедных объектов и территорий в районах Луганской области; распространение информации среди населения о защите раритетных видов животных и их мониторинг в Луганской области; сбережение степного биоразнообразия путем внедрения системы общественного управления пастбищами в Новоайдарском районе на примере с. Денежниково.

Также начата реализация следующих проектов: оборудование Орхусского центра и создание молодежного экологического центра; разработка и внедрение системы первичного сбора и утилизации ртутьсодержащих ламп в Луганской области; ретроспективный анализ международных поверхностных вод на территории Луганской области; распространение органического земледелия в сельском и фермерском хозяйстве Беловодского и Славяносербского районов Луганской области (*Луганська обласна державна адміністрація* (http://www.loga.gov.ua/oda/press/news/2013/10/10/news_58019.html). – 2013. – 10.10).

Розробки та дослідження для агропромислового комплексу

Інститут растениеводства им. В. Я. Юрьева НААН договорился с американской инвестиционной компанией и Техасским аграрным университетом о создании научного парка, где специалисты станут работать над повышением урожайности культур. Разработки харьковских ученых заинтересовали коллег из Техаса. Американцы хотят выращивать озимое тритикале, приглашают для этого наших специалистов к себе – больше рассказать, представить эту культуру, технологию выращивания, современные сорта, их потенциал, возможности применительно к штату Техас. Директор института Юрьев С. Попов говорит: потенциал этих сортов – 95–105 ц с гектара. Взамен украинский институт получит пять лучших сортов озимой пшеницы американской селекции. Это – первый шаг к созданию в Харькове научного парка (*Парк Юрьевского периода // Время (timeua.info/081013/80874.html)*). – 2013. – 8.10. – № 141).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

У Південному науковому центрі НАН і МОН України відбулася нарада за участі заступника голови обласної державної адміністрації В. Матковського, присвячена питанню порятунку Куяльницького лиману. За результатами досліджень учені дійшли висновку, що першим етапом з порятунку Куяльницького лиману має стати наповнення його водами Одеської затоки. Щоб переконатися в правильності цього рішення, провідними вченими Одеси проведено ряд наукових досліджень.

Під час обговорення наукова рада Південного наукового центру винесла остаточне рішення про те, що наповнення Куяльницького лиману морською водою – це необхідний крок для збереження й відновлення його природних ресурсів, а також що контрольоване надходження морської води в лиман не призведе до погіршення лікувальних властивостей ропи й грязі і до негативних змін його хімічних і біологічних режимів.

«Заповнення морською водою тільки поліпшить ситуацію, і така ж ситуація приблизно буде і щодо забруднення хімічних і біологічних токсикантом. Вміст металів-токсикантів у воді Одеської затоки не перевищує ГДК, тому внесення води Чорного моря в Куяльницький лиман екологічну ситуацію в ньому по металах-токсикантах не погіршить», – упевнений керівник Південного наукового центру НАН України С. Андронаті .

Наступними етапами робіт з порятунку Куяльницького лиману стануть розробка проекту та виконання робіт з розчищення річки Великий Куяльник, а також завершення виділення природоохоронної зони, щоб максимально ви-

ключити вплив людського фактора на екологію в цій екосистемі (*Одеська обласна державна адміністрація* (<http://oda.odessa.gov.ua/oda-news/valer-j-matkovs-kij-vryatuvati-kuyal-nik-nemozhливо-bez-zvazhenogo-naukovogo-virshennyu/>). – 2013. – 8.10).

Підготовка науково- і науково-педагогічних кадрів

На базі Науково-дослідної експериментальної лабораторії в Запоріжжі, яка є структурним підрозділом Національного центру «Мала академія наук України», створено філію Малої академії наук.

Філію відкрито з метою ефективного впровадження інноваційного проекту педагогічної системи «Школа-Мала академія наук» на базі навчальних закладів Запорізької області. Завдяки її роботі поліпшаються умови для підвищення ефективності і якості навчання, виховання та цілеспрямованого розвитку дослідницьких здібностей учнів, дистанційних засобів навчання, забезпечення розгалуження та зміцнення інформаційно-комунікативної мережі Малої академії наук.

Керівником філії призначено кандидата педагогічних наук, керівника секції Запорізького територіального відділення МАН, учителя Запорізького технічного ліцею С. Білоус.

Довідкова інформація:

Мала академія наук України – це освітня система, яка забезпечує організацію та координацію науково-дослідної діяльності учнів, створює умови для їх інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення, сприяє нарощуванню наукового потенціалу країни.

На сьогодні Національний центр «Мала академія наук України» є закладом, який виконує загальнодержавні функції з пошуку, розвитку та підтримки обдарованих і талановитих учнів. Щороку центром проводиться близько 30 всеукраїнських заходів науково-методичного спрямування і понад 40 масових заходів для обдарованої учнівської молоді. Запроваджуються нові освітні проекти, у тому числі міжнародні. Щороку зростає кількість дітей, залучених до науково-дослідної діяльності МАН, наприклад, у 2011 р. – близько 250 тис. обдарованих учнів з усієї країни.

Більшість учнів МАН надають перевагу науково-дослідній діяльності в галузях філології та мистецтвознавства (25 %), хімії та біології, екології й аграрних наук (23 %), історії та географії (20 %). Дещо менше дітей навчається в секціях наукових відділень математики (10 %), комп'ютерних наук (7 %), фізики й астрономії (6 %), технічних наук (4 %) (*Запорізька обласна державна адміністрація* (<http://www.zoda.gov.ua/news/20953/uzaporizhzhiv-vidkrito-filiju-maloji-akademiji-nauk-ukrajini.html>). – 2013. – 2.10).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

27 вересня в Києві відбулося офіційне відкриття першого в Україні відкритого міжкорпоративного ІТ-університету – BIONIC University, який є освітньою ініціативою українського інноваційного парку BIONIC Hill.

Місія BIONIC University – формувати еліту професіоналів для ІТ-бізнесу в Україні. Новий заклад навчатиме ІТ-фахівців за трьома напрямками: Tech skills (навички програмування), Soft skills (навички соціальної взаємодії), Entrepreneurship (навички підприємництва).

Як центральний елемент інноваційної екосистеми спільно з провідними ІТ-компаніями і парком BIONIC Hill університет зможе забезпечити зменшення відпливу талановитих спеціалістів за кордон, сприяння переходу від аутсорсингової до продуктової моделі розвитку ІТ-бізнесу, технологічну модернізацію національної економіки, збільшення ВВП та наповнення державного бюджету.

До офіційного відкриття BIONIC University майже рік працював у тестовому режимі. За цей час були створені навчальні програми, розроблені правила відбору учасників, сформована команда тренерів, залучені корпоративні та освітні партнери. Нині заклад повністю готовий до роботи і розрахований на підвищення кваліфікації понад тисячі фахівців на рік (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/73582.html>). – 2013. – 26.09).

* * *

За ініціативи Надзвичайного і Повноважного Посла України в США, заступника голови Наглядової ради Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки О. Моцика, ректора Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки І. Коцана та за фінансової підтримки президента компанії United Psychiatric corporation та Business Ukrainian Development (США) Ю. Чопівського на семестрове навчання в Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки було запрошено студентів зі Східної України. На цю пропозицію відгукнулися Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля та Маріупольський державний університет, обравши восьмеро найкращих студентів для такої практики.

Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки забезпечив безкоштовне проживання студентів у гуртожитку, а голова Наглядової ради університету та Благодійного фонду «Новий Луцьк» І. Палиця – безоплатне харчування. Також гості зі Східної України отримали стипендію ректора СНУ ім. Лесі Українки І. Коцана та основну стипендію – від представника української діаспори Ю. Чопівського.

Із 16 вересня для студентів з Маріуполя та Луганська розпочалося навчання, яке відбувається на таких курсах та за такими напрямками підготовки

(спеціальностями): «Українська мова та література» (4 курс), «Журналістика» (3 курс), «Менеджмент організацій» (4 курс), «Українська мова та література» (2 курс), «Прикладна лінгвістика» (2 курс), «Психологія» (5 курс).

Для зручності фіксування академічних успіхів студентів зі східних регіонів України було розроблено індивідуальні навчальні плани студентів (ІНПС), де зазначаються не лише заліково-екзаменаційні успіхи, а й успішність і присутність на парах. Також їм було запропоновано вивчення дисциплін додатково, що може бути зафіксовано в ІНПС (Міністерство освіти і науки України (<http://www.mon.gov.ua/ua/regionalnews/5630-na-volini-v-snu-imeni-lesi-ukrayinki-navchayutsya-za-obminom-studenti-zi-shidnoyi-ukrayini>)). – 2013. – 14.10).

Охорона здоров'я

На Национальном конгрессе кардиологов Украины, состоявшемся 18–20 сентября в Киеве, доклады луганских специалистов об организации региональной кардиологической службы поразили аудиторию.

Поскольку национальный унифицированный локальный протокол, согласно которому регионы выстраивают свою тактику оказания помощи больным с острой коронарной патологией, в Украине только собираются внедрять. На конгрессе кардиологов он как раз и был презентован.

На основании зарубежных рекомендаций луганские специалисты создали единую стратегию, выстроили логистику движения больных с инфарктом миокарда. Причем протокол основан на использовании самых современных медицинских технологий. Минуту госпитализацию, больной сразу попадает на ургентное стентирование. Такая схема работает в развитых странах Европы, но наши кардиологи учли специфику региона – плохие дороги, изношенный санитарный транспорт, протяженность территории и т. д.

За два года работы протокола в Луганской области увеличилась выявляемость инфаркта миокарда у взрослых, улучшилась диагностика. Смертность от острого коронарного синдрома снизилась на 8,4 %, летальность – около 3 %.

Ключевое в лечении – это реперфузионная терапия, т. е. восстановление кровотока. Сегодня охват ею составляет около 60 % пациентов. Это при том, что три года назад использовалась в основном медикаментозная терапия с охватом 20 % (*Луганские кардиологи работают так, как остальная Украина научится только в следующем году // Неделя*(<http://nedelya.net.ua/news/zdorovie/luganskie-kardiologi-rabotayut-tak-kak-ostalnaya-ukraina-nauchitsya-tolko-v-sleduyushchem-godu>)). – 2013. – 26.09).

Наукові видання

Математики П. Турчин і С. Гаврилець опублікували в науковому віснику PNAS (Proceedings of the National Academy of Sciences – «Праці національної академії наук США») свою нову роботу «Війна, простір і еволюція складних суспільств стародавнього світу».

Це перша велика публікація у виданні такого рівня за нової науки, що формується, – кліодинаміки. Сенс цього напряму досліджень зводиться до математичного моделювання соціально-історичних процесів. У даному конкретному випадку вчені намагалися з'ясувати, чи піддаються такому моделюванню події на просторах «Афроєвразії» протягом трьох тисячоліть – з 1500 р. до н.е. по 1500 р. нашої ери.

Відповідь, за їхніми словами, виявилася ствердною: побудована теоретична модель приблизно на 65 % відображала реальні історичні процеси, пов'язані з формуванням великих людських спільнот – протоімперій та імперій. При спрощенні моделі за рахунок виключення фактора військових технологій частка збігів падала відразу до 16 % (*Вчені побудували математичну модель історії стародавнього світу // Високий Замок* (<http://www.wz.lviv.ua/news/42347>). – 2013. – 24.09).

Наука і влада

Президент України В. Янукович підписав Закон № 439-VII «Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013–2017 роки». Верховна Рада України на початку вересня 2013 р. прийняла в другому читанні як закон законопроект № 2298 «Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми на 2013–2017 роки». Загальний обсяг фінансування Програми, схваленої урядом ще в лютому 2012 р., передбачено в сумі 2,58 млрд грн.

Мета Програми – підвищення ефективності використання космічного потенціалу для вирішення актуальних завдань соціально-економічного, культурного, інформаційного та науково-освітнього розвитку суспільства, забезпечення національної безпеки і оборони та захисту геополітичних інтересів держави.

Передбачається, що реалізація Програми забезпечить розвиток космічних технологій та їх інтеграції в реальний сектор національної економіки та сфери національної безпеки і оборони. Зокрема, планується здійснити дистанційне зондування Землі з космосу, розвивати космічні системи телекомунікації та навігації, проводити наукові дослідження, створити космічні комплекси тощо. Реалізовуватися Програма буде за рахунок коштів держбюджету, інвестицій та інших джерел (у тому числі і з використанням механізмів

державно-приватного партнерства). Орієнтовний обсяг фінансування програми за рахунок усіх джерел становить 2,58 млрд грн, у тому числі з державного бюджету – 1,12 млрд грн.

Крім іншого, у рамках Програми планується запустити перший український телекомунікаційний супутник «Либідь» (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/73638.html>)). – 2013. – 30.09).

* * *

Президент В. Янукович назначил **42 гранта** для поддержки научных исследований молодых ученых на **2013 г.** Соответствующее распоряжение № 316/2013-рп от 4 октября размещено на сайте главы государства.

Гранты назначены ученым в возрасте 27–36 лет, специалистам в сфере технических, биологических, геологических, физико-математических или химических наук (*ForUm* (<http://www.for-ua.com/politics/2013/10/04/162008.html>)). – 2013. – 4.10).

* * *

9 жовтня 2013 р. на засіданні уряду прийнято **Постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2006 р. № 1404»** щодо забезпечення можливості здійснення Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (НБУВ) попередньої оплати доступу до електронних баз даних зарубіжної наукової інформації.

Необхідність внесення до п. 1 Постанови КМУ від 9 жовтня 2006 р. № 1404 «Питання попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти» доповнення, яке стосується надання дозволу на попередню оплату (на наступний рік) доступу до електронних баз даних зарубіжної наукової інформації, пов'язана із суспільною важливістю створення належних умов для забезпечення використання цих баз даних вітчизняними науковими установами.

Ідеться, насамперед, про забезпечення доступу до провідних світових баз наукової та науково-технічної інформації, таких як SCOPUS, Science Direct (видавництво Elsevier); Academic Search Complete (видавництво EBSCO); INSPEC (видавництво Institution of Engineering and Technology), що містять поточні й ретроспективні зібрання електронних версій близько 15 тис. наукових журналів понад 5 тис. видавництв різних країн, анотовану бібліографію та пошуковий інструментарій до них.

Вони зосереджують основний масив світової інформації, який має виняткове значення для здійснення ефективних фундаментальних і прикладних досліджень вітчизняних наукових установ, інтеграції України у світовий науковий і технологічний простір, підтримки інноваційного розвитку вітчизняної економіки.

Зазначимо, що переважна частина закупівель доступу до провідних світових електронних баз наукової та науково-технічної інформації, починаючи з 2005 р., здійснювалася в Україні Національною академією наук України через Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського на засадах державних закупівель через механізм відкритих конкурсних торгів, що передбачає можливість закупівлі лише на поточний рік. Суть внесених змін полягає у доповненні визначеного цією Постановою Кабінету Міністрів України вичерпного переліку послуг, попередня оплата яких може здійснюватися на термін 12 місяців, спеціальним дозволом щодо передоплати на кожний наступний рік доступу до зарубіжних електронних баз наукової і науково-технічної інформації.

Прийнята урядом Постанова дасть змогу істотно розширити можливості забезпечення наукових установ, вищих навчальних закладів доступом до провідних баз світової наукової та науково-технічної інформації. Буде досягнуто фактичного здешевлення доступної інформації. Одним з важливих аспектів цього стане забезпечення доступу спеціалістів до повного формату баз даних упродовж всього періоду (*Урядовий портал Прес-служба Міністерства освіти і науки (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246753067&cat_id=244276429). – 2013. – 10.10*).

* * *

Київрада підтримала Порядок реалізації енергозберігаючих проектів у рамках енергосервісних договорів. Прийняття цього рішення дасть змогу впроваджувати енергоощадні проекти в закладах бюджетної сфери міста. А реалізація цих проектів сприятиме скороченню витрат на споживання теплоенергоносіїв та комунальних послуг цими закладами.

Фінансування енергозберігаючих проектів за таким механізмом дасть можливість комплексно вирішити питання енергозбереження бюджетної сфери та охопити більшу кількість цих закладів. Розроблене Положення про порядок реалізації відповідної процедури. Воно охоплює такі стадії реалізації, як: затвердження базових рівнів споживання комунальних послуг та теплоенергоносіїв закладами бюджетної сфери; визначення переліку установ, що потребують негайного впровадження енергозберігаючих заходів шляхом співставлення рівня фактичного споживання енергоносіїв із затвердженими базовими рівнями; порядок укладання та виконання енергосервісних договорів; планування та витрачання коштів від економії енергоресурсів. Такий механізм найбільш широко застосований у світі. За такою моделлю модернізовано бюджетну та житлову сферу в містах Європи та Америки.

Енергосервісні послуги – сукупність заходів (поставка товарів, виконання робіт, надання послуг) з метою скорочення витрат замовника на споживання паливно-енергетичних ресурсів або комунальних послуг (*Київська міська державна адміністрація (<http://kievcity.gov.ua/news/10454.html>). – 2013. – 2.10*).

* * *

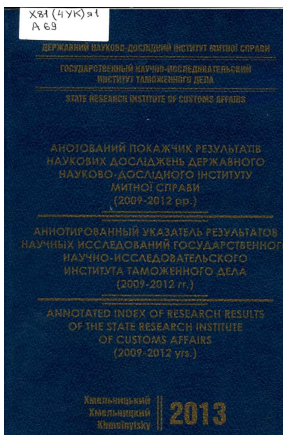
Комитет Луганской региональной торгово-промышленной палаты по энергосбережению, энергоэффективности и внедрению зеленой энергетики приступил к созданию технопарка.

По мнению председателя комитета П. Малого, главной причиной неконкурентоспособности украинской экономики являются устаревшие технологии. «На сегодняшний день наш комитет приступил к созданию технопарка: мы хотим сформировать предприятие, которое будет стержнем, центром притяжения новых разработок наших изобретателей, которые мы будем изготавливать и продавать не только на украинском рынке, но и экспортировать за рубеж», – отметил П. Малый на встрече актива ЛРТПП с президентом ТПП Украины Г. Чижиковым. По словам П. Малого, основным препятствием является незащищенность отечественных изобретений (*CXID-INFO* (<http://cxid.info/109087.html>)). – 2013. – 3.10).

До уваги держслужбовця

С. Блиндарук, провід. бібліограф НБУВ

Нові надходження до фондів НБУВ

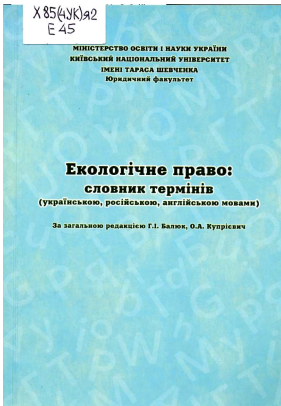

Анотований покажчик результатів наукових досліджень Державного науково-дослідного інституту митної справи (2009–2012 рр.) : наук.-інформ. вид. / за заг. І. Г. Бережнюка ; Держ. н.-д. ін-т митної справи. – Хмельницький, 2013. – 232 с.

Покажчик містить основні відомості про проведені наукові дослідження на протязі 2009–2012 рр., які виконувалися Державним науково-дослідним інститутом митної справи. Видання підготовлене до 5-річчя з часу створення цього інституту. За структурою покажчик складається з основної частини, яка містить анотовані звіти наукових досліджень, розташованих у хронологічному порядку за роками, та допоміжного апарату: алфавітного покажчика тем наукових досліджень. Матеріал подано українською, російською та англійською мовами.

Шифр зберігання у НБУВ: Ва 768903

Шифр зберігання у фонді ВДБО: Х81(4УК)я1 А69

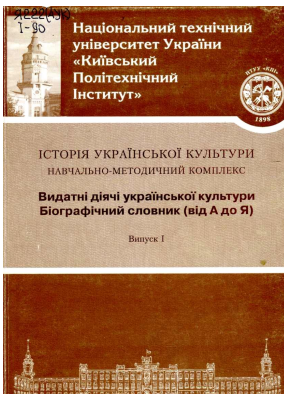

Екологічне право : словн. термінів (українською, російською, англійською мовами) / ред.: Г. І. Балюк, О. А. Купрієвич ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, юрид. ф-т. – Чернівці, 2013. – 331 с.

Словник містить близько 3 тис. термінів, які часто зустрічаються в нормативно-правових актах екологічного законодавства, регулюючих суспільні відносини у сфері охорони. Матеріал згруповано за розділами: Екологічне законодавство України; Законодавство в сфері використання ядерної енергії та забезпечення радіаційної безпеки; Міжнародне екологічне право. Представлено терміни із загальних проблем охорони навколишнього природного середовища: раціональне природокористування, забезпечення екологічної безпеки, міжнародне співробітництво з зазначених питань ядерної та радіаційної безпеки й правового режиму територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи та ін.

Шифр зберігання у НБУВ: Ва 768346

Шифр зберігання у фонді ВДБО: X85(4УК)я2 Е45

Історія української культури : навч.-метод. комплекс. Видатні діячі української культури : біогр. словн. (від А до Я) / упоряд. С. О. Костишова ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ун-т». – К., 2013. – Вип. 1. – 204 с.

Видання містить фактографічні відомості, а також перелік рекомендованої літератури про життєвий шлях, наукову й творчу діяльність видатних представників науки і техніки, освіти, медицини, літератури, мистецтва, спорту тощо. Висвітлено життєвий шлях 182 діячів науки і техніки України, зокрема випускників Київського політехнічного університету. Матеріал подано в алфавітному порядку прізвищ учених з різних галузей знань, академіків, віце-президентів АН СРСР, культурних та громадських діячів XVII–XIX ст., багатоілюстрований фотографіями. Після біографічної статті наводиться пристатейна бібліографія з переліком адрес електронних ресурсів.

Шифр зберігання у НБУВ: В354508/1

Шифр зберігання у фонді ВДБО: Я222(4УК) 1-90

Каталог зруйнованих храмів і монастирів України / редкол.: В. Ф. Солдатенко (голова) [та ін.] ; упоряд. : В. В. Кривошия, Я. М. Антонюк, О. М. Березовський [та ін.] ; Укр. ін-т нац. пам'яті. – К., 2013. – 512 с.

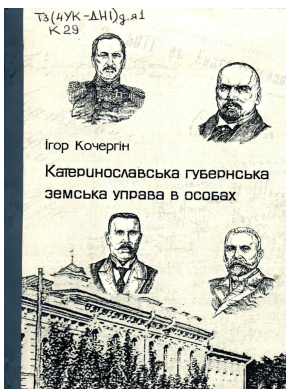
Каталог підготовлено співробітниками Українського інституту національної пам'яті до 1025-річчя хрещення Київської Русі. У виданні подано перелік храмів і монастирів України, зруйнованих унаслідок воєнних дій; заборонені до використання за своїм прямим призначенням; знесені, розібрані або підірвані за розпорядженнями владних структур; втрачені через причини соціокультурного характеру. Матеріали, вміщені у виданні, надають можливість простежити основні віхи в історії того чи іншого храму або монастиря від заснування до руйнування.

В основу каталогу покладено абетковий принцип розташування матеріалу. Інформація щодо кожного з об'єктів представлена у вигляді короткої історичної довідки, яка містить такі відомості: місце розташування монастиря (церкви), назва, дата зведення, дата виведення з культурного використання або руйнування, джерела та література.

Видання застосовано на основі документів архівних установ України, опублікованих джерел та літератури, у яких відображається процес руйнації храмів та монастирів упродовж ХХ ст. Матеріал подано в хронологічній послідовності областей України. Допоміжний апарат складається з географічного покажчика.

Шифр зберігання у НБУВ: Ва 768461

Шифр зберігання у фондi ВДБО: ЭЗ7(4УК)я2 К29

Кочергін І. Катеринославська губерньська земська управа в особах : біобібліогр. вид. / І. Кочергін ; упоряд. І. Голуб ; Дніпропетр. обл. універс. наук. б-ка. – Д., 2010. – 132 с. – (Достойники Придніпров'я).

Книга присвячена діяльності керівників Катеринославської губерньської земської управи, яка була виконавчим органом Катеринославського губерньського земського зібрання.

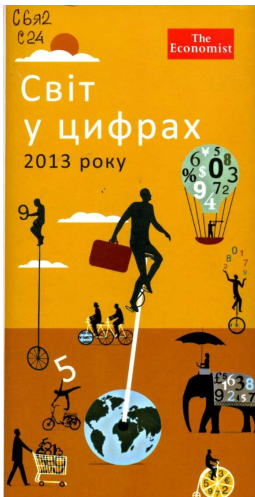
До видання увійшли оглядова стаття про склад, структуру й коло обов'язків самої управи та біог-

рафічні нариси докторанта кафедри історії та політичної теорії Національного гірничого університету Ігоря Кочергіна. Статті доповнені бібліографією публікацій. Дослідження ґрунтується переважно на опублікованих матеріалах Катеринославського губернського земства, значна частина яких зберігається у фондах Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки, а також архівних зібрань Дніпропетровська, Харкова, Києва, Москви та Санкт-Петербурга.

Перед нарисами деяких персон вміщено портрети авторства О. Харлана, зроблені з їх фотографічних зображень. Інформація про кожну персону супроводжується списком джерел та літератури.

Шифр зберігання у НБУВ: Ва 768601

Шифр зберігання у фонді ВДБО: ТЗ(4УК-ДНІ)д.я1 К29

Світ у цифрах 2013 року : [довідник] / підгот. А. Берджесс [та ін.] ; пер. А. Корбут. – Б. м. : ЕСЕМ Media Україна, 2013. – 256 с.

Двадцять друге видання «Світу у цифрах» – це безліч інформативних та цікавих цифр і фактів з географії, демографії, бізнесу, фінансів, економіки, транспорту, туризму, довкілля, суспільства, культури і злочинності. Книга вміщує дані про нові рейтинги в найрізно-манітніших сферах життєдіяльності суспільства.

Подано порівняльну характеристику щодо найвищих та найнижчих темпів зростання населення у 2010–2015 рр. Наводяться дані про найчисельніше населення у 2010 р. та прогнози його зростання на 2025 р. Матеріал у довіднику поділено на дві частини:

Світові рейтинги; Країни: дані.

Завершує видання пошуковий апарат, який містить глосарій, перелік країн з короткими економічними та географічними відомостями (дані за 2010 р.). Окремо надана інформація з економічного зростання, торгівлі, експорту та імпорту, фондових ринків та ін.). На особливу увагу заслуговує розділ, присвячений культурним аспектам: освіті, пресі, лауреатам Нобелівської премії (1901–2011), використанню Інтернету (кількість користувачів електронних ресурсів).

Також подано інформацію про проведення літніх (1896–2012) та зимових (1956–2010) Олімпійських ігор. Розглядаються проблеми якості повітря, де найбільші викиди вугле-кислого газу, у т. ч. на душу населення (2008–2009) та ін. Наведено світові рейтинги щодо якості життя: найвищий і найнижчий

індекс розвитку людського потенціалу (за даними 2011 р.) та інші цікаві факти.

Шифр зберігання у НБУВ: Ва 767454

Шифр зберігання у фонді ВДБО: С6я2 С24

Степаненко М. Літературно-мистецька Полтавщина : довідник / М. Степаненко. – Гадяч, 2013. – 500 с.

У довідникові вміщено інформацію про міжнародні, всеукраїнські, обласні, міські, районні літературні, літературно-мистецькі, наукові й інші премії, засновані на честь письменників, художників, учених, освітян, державних діячів, життєвий і творчий шлях яких пов'язаний з Полтавщиною. Широко представлена інформація про крайові літературні, літературно-мистецькі свята, конкурси, літературні музеї й музейні кімнати, культурно-освітні заклади, установи, літературно-мистецькі об'єднання, творчі спілки, а також наукові, літературні, літературно-мистецькі періодичні й неперіодичні видання.

Основний розділ присвячений преміям на честь митців, світочів людства і подвижників свого краю, пам'ять про яких і досі живе серед полтавчан.

Матеріал поданий в алфавітному порядку прізвищ персон, багато ілюстрований фотографіями, зображеннями пам'ятників та меморіальних дошок, заснованих на честь літературних діячів Полтавщини.

Шифр зберігання у НБУВ: ВС55367

Шифр зберігання у фонді ВДБО: ШІ5(4УК)я2 С79

Шевченко-художник : бібліогр. покажч. (1839 – 2012) : до 200-ліття Тараса Шевченка : у 2 т. Т. 1 / упоряд.: Н. І. Орлова, Л. І. Буряк, Б. А. Короленко ; Укр. ін-т нац. пам'яті. – К. : ДП НВЦ «Пріоритети», 2013. – 434 с.

Уперше подається систематизована бібліографія праць за період з 1839–2012 рр. про творчу спадщину Шевченко-художника.

Перший том складається зі вступної статті «Шевченко-художник» (автори: Л. І. Буряк (д-р іст. наук), Н. І. Орлова (зав. літ.-меморіального будинку-музею Т. Шевченка у Києві), двох розділів та допоміжного апарату, який містить у собі: алфавітний покажчик малярських творів Т. Шевченка, іменний покажчик, покажчик періодичних видань та список абрєвіатур музеїв.

Перший розділ містить доповнений та уточнений перелік малярських творів, поданих за хронологією. Сюди ж включені нерозшукані або втрачені малюнки, картини, офорти, ескізи та начерки.

Другий розділ вміщує літературу про Шевченка-художника (моно-графії, збірники, альманахи та статті з періодичних видань).

Другий том заплановано присвятити діяльності різних конфесій та організацій у галузі мистецтва, які належним чином стикалися з діяльністю митця, наприклад: «Товариство заохочування художників», «Академія мистецтв», «Виставки малярських творів Т. Шевченка», «Т. Шевченко і художники-сучасники» та ін. Видання передбачено побудувати за предметно-тематичним принципом.

Шифр зберігання у НБУВ: В 354461/1

Шифр зберігання у фонді ВДБО: Д Ш37.88(1)

Підп. до друку 22.01.2014.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 4,42.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3